https://jas.ui.ac.ir/?lang=en

Journal of Applied Sociology
e-ISSN: 2322-343X
Vol. 38, Issue 3, No.107, 2027, pp 1-30
Received: 01.06.2026 Revised: 24.08.2026 Accepted: 05.09.2026

Research Paper

Eliminating Deprivation and Designing an Eliminating Deprivation Model in Region 14 of Isfahan

Atefeh Amini
M.A., Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, University of Isfahan, Isfahan, Iran
Amini.nasim78@gmail.com

Fatemeh Akbarzadeh
Ph.D., Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, University of Isfahan, Isfahan, Iran
akbarzadehirandokht@gmail.com

Ali Hashemianfar*
Associate professor, Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, University of Isfahan, Isfahan, Iran
j.hashemian@ltr.ui.ac.ir

Hamid Dehghani
Assistant professor, Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, University of Isfahan, Isfahan, Iran
h.dehghani@ltr.ui.ac.ir

Introduction

Isfahan, one of Iran's major industrial centers, has experienced substantial population growth and in-migration from rural areas, small towns, and neighboring countries over recent decades. Land reforms, industrial development, and expansion of universities during the 1960s and 1970s accelerated migration to the city. Following the Islamic Revolution, the Iran–Iraq War, and the influx of Afghan refugees and Iraqi returnees, these migration flows intensified, further consolidating the status of Isfahan as a major destination for migrants. District 14 is among the most migrant-populated areas of Isfahan and is characterized by considerable ethnic, cultural, and social diversity. Field observations and interviews point to multiple social challenges in the district, including poverty, cultural incompatibilities, street conflicts, delinquency, drug trafficking, child labor, and begging. Since the establishment of District 14 in 2009, governmental and non-governmental organizations have implemented various programs to reduce deprivation and improve residents' living conditions. Nevertheless, many of these interventions have proven to be only marginally effective and, in some cases, have unintentionally contributed to the expansion of informal economic activities and organized social harms. A key explanation for this situation lies in the absence of a comprehensive, context-based understanding of the social, economic, and cultural conditions of the district. Previous interventions have largely relied on fragmented approaches rather than integrated, locally grounded frameworks. Accordingly, this study sought to explore the barriers to deprivation alleviation in District 14 of Isfahan by identifying the central phenomenon, causal conditions, contextual conditions, intervening conditions, strategies, and consequences associated with the persistence and alleviation of deprivation with the ultimate aim of developing a comprehensive, indigenous model for addressing deprivation in the district.

Materials & Methods

This study was conducted within an interpretive–social constructivist paradigm to examine the experiences and perceptions related to barriers to deprivation alleviation in underprivileged areas of Isfahan. Given the limited Indigenous literature and the exploratory nature of the research problem, grounded theory was employed as an inductive qualitative approach to generate concepts, categories, and relationships directly from empirical data. Data were analyzed by using Strauss and Corbin's grounded theory procedures, which included open, axial, and selective coding. Data collection involved semi-structured interviews and participant

* Corresponding author

How to cite: Amini, A., Hashemianfar, A., Akbarzadeh, F., Dehghani, H. (2027). Eliminating deprivation and designing an eliminating deprivation model in region 14 of Isfahan. *Journal of Applied Sociology*, *38*(3), 1-30. https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

2322-343x / © University of Isfahan
This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

observation, comprising 28 individual interviews and one group interview with 3 psychology specialists working with vulnerable groups in District 14 of Isfahan. Purposeful sampling was initially used to identify information-rich participants followed by theoretical sampling to develop and refine emerging categories. Sampling and data collection continued until theoretical saturation was achieved. To enhance the trustworthiness of the findings, triangulation, member checking, peer review, and prolonged engagement in the field were employed. Ethical principles, including informed consent, confidentiality, protection of participants' identities, and the right to withdraw from the study, were also observed throughout the research process.

Discussion of Results & Conclusion

The findings yielded a paradigmatic model explaining the persistence of deprivation in District 14 of Isfahan. At the level of causal conditions, inconsistent and fragmented policies, inefficient governance, and the absence of a scientific system for assessment and monitoring of needs emerged as major factors contributing to the continuation of deprivation. Fragmented and non-localized policymaking, weak coordination among institutions, and unplanned migration diminished the effectiveness of deprivation-alleviation programs and intensified social disorder. At the contextual level, family disintegration, social and cultural fragmentation, the existence of environments conducive to deviant behaviors, and cycles of exploitation created conditions under which deprivation and related social harms could be continuously reproduced. Intervening conditions included the inefficiency of the educational system and the uncoordinated activities of non-governmental organizations. These conditions contributed to school dropout, dependency, and clientelism and limited the transition from short-term assistance toward sustainable empowerment.

The strategies identified in the findings consisted primarily of educational, social, and economic empowerment initiatives implemented by local NGOs, particularly for women and other vulnerable groups. However, these strategies were generally fragmented and insufficiently integrated with the broader institutional and structural conditions underlying deprivation. The consequences identified in the model included the reproduction of deprivation, social and identity isolation, erosion of trust, and contradictory financial behaviors. These consequences indicated that the existing interventions had not been sufficiently effective in disrupting the self-reinforcing cycle of deprivation and might, under certain conditions, unintentionally contribute to its continuation.

Overall, the findings suggested that deprivation in District 14 should not be understood merely as a consequence of individual economic disadvantage. Rather, it is reproduced through the interaction of institutional inefficiency, fragmented policymaking, weak coordination, unfavorable social and cultural conditions, and inadequate empowerment mechanisms. Accordingly, effective deprivation alleviation requires a shift from fragmented and predominantly assistance-oriented interventions toward integrated, context-based, participatory, and empowerment-oriented approaches. Strengthening institutional coordination, improving needs assessment and monitoring systems, developing locally responsive policies, and enhancing participation and capabilities of vulnerable groups can provide a more sustainable basis for disrupting the reproduction of deprivation in the district. The proposed model therefore offers a context-based framework for understanding the mechanisms through which deprivation persists and for designing more coordinated interventions in underprivileged urban areas.

Keywords: Deprivation, Deprivation Alleviation, Barriers to Deprivation Alleviation, District 14 of Isfahan, Grounded Theory, Strauss and Corbin Model.

Acknowledgments

The authors would like to express their sincere gratitude to all the local residents, community members, and key informants in District 14 of Isfahan who generously shared their lived experiences and valuable time. We also extend our appreciation to the managers and staff of local NGOs, charitable organizations, and municipal authorities whose cooperation and institutional insights greatly facilitated the fieldwork and data collection process. Finally, we thank the academic colleagues and peer reviewers whose constructive feedback significantly enhanced the quality of this manuscript.

Conflicts of Interest

There is no conflict of interest.

Funding

This study was conducted with financial support from the Isfahan Governorate.

Statement on the Use of AI

During the preparation of this manuscript, the authors utilized generative AI tools solely to assist with textual structuring, academic paraphrasing, and language refinement of the initial drafts. The authors critically reviewed, verified, and edited all generated content and take full responsibility for the originality, qualitative analyses, interpretations, and integrity of the final manuscript.

.

جامعه‌شناسی کاربردی

سال سی و هشتم، شماره پیاپی (۱۰۷)، شماره سوم، ۱٤۰٦، ص ۱-۳۰

تاریخ دریافت: ۱٤۰۵/۰۳/۱۱ تاریخ بازنگری: ۱٤۰۵/۰٦/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱٤۰۵/۰٦/۱٤

مقاله پژوهشی

مطالعهٔ زمینه‌ای کشف موانع محرومیت‌زدایی در منطقهٔ ۱٤ اصفهان

عاطفه امینی، کارشناسی ارشد گروه علوم اجتماعی، دانشکدهٔ ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
amini.nasim78@gmail.com

فاطمه اکبرزاده، دکتری جامعه‌شناسی گروه علوم اجتماعی، دانشکدهٔ ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
akbarzadehirandokht@gmail.com

سیدعلی هاشمیان‌فر*، دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشکدهٔ ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
j.hashemian@ltr.ui.ac.ir

حمید دهقانی، استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشکدهٔ ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
h.dehghani@ltr.ui.ac.ir

چکیده

محرومیت‌زدایی از مناطق کم‌برخوردار شهری باوجود مداخلات متعدد نهادهای دولتی و غیردولتی، همچنان با موانع متعدد و پیچیده‌ای مواجه است. پژوهش حاضر با هدف کشف موانع محرومیت‌زدایی در منطقهٔ ۱٤ اصفهان، با رویکرد نظریهٔ زمینه‌ای انجام شد. داده‌ها ازطریق مصاحبه با کنشگران دارای حداقل چهار سال سابقهٔ فعالیت در حوزه‌های آموزشی، فرهنگی، درمانی، اقتصادی و مدیریت شهری منطقه، با نمونه‌گیری هدفمند و سپس تا اشباع نظری گردآوری و با کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل شد. یافته‌ها نشان داد که پدیدهٔ محوری پژوهش «تداوم چرخهٔ محرومیت در سایهٔ ناکارآمدی نهادی و فقدان حکمرانی شبکه‌ای» است که از تلاقی سیاست‌های ناهمخوان، حکمرانی ناکارآمد و نبود چارچوب علمی نیازسنجی ناشی می‌شود. شرایط زمینه‌ای (فروپاشی خانوادگی، ناامنی فضایی، گسست زیست اجتماعی) و عوامل مداخله‌گر (ناکارآمدی آموزشی، آشوب در خیرگرایی مردم‌نهاد) این پدیده را تشدید می‌کند. راهبرد اصلی مشارکت‌کنندگان، توانمندسازی رهایی‌بخش با محوریت زنان و آموزش مردم‌نهاد است؛ هرچند پیامدها نشان می‌دهد که این راهبردها بدون اصلاح در سطح حکمرانی کارآمدی محدودی دارد.

واژه‌های کلیدی: محرومیت، محرومیت‌زدایی، موانع محرومیت‌زدایی، منطقهٔ ۱٤ اصفهان، نظریهٔ داده بنیاد، مدل استراوس و کوربین.

* نویسنده مسئول:

استناد به این مقاله: امینی، عاطفه، اکبرزاده، فاطمه، هاشمیان‌فر، علی و دهقانی، حمید .(۱٤۰٦). حکمرانی شکننده: کشف موانع محرومیت‌زدایی، طراحی مدل محرومیت‌زدایی در منطقه ۱٤ اصفهان، *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳۸(۳)، ۱-۳۰. https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

2322-343X © University of Isfahan
This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

مقدمه و بیان مسئله

فقر و محرومیت پدیده‌ای پایدار و چندوجهی است که افراد را در موقعیت‌های ناپایدار قرار می‌دهد؛ نیازها، حقوق و فرصت‌های آنها را تضعیف می‌کند؛ انسجام اجتماعی را به خطر می‌اندازد و مانع از توسعه می‌شود. ریشه‌کنی فقر برای همهٔ اقتصادها، صرف نظر از سطح توسعهٔ آنها، بسیار مهم است؛ بااین‌حال، ماهیت پیچیده و چندبُعدی آن به این معنی است که فقر را نمی‌توان ازطریق مداخلهٔ سنتی واحد به‌طورمؤثر کاهش داد (Zhou & Liu, 2022). فقر و محرومیت در بررسی مکانمند آن در فضای شهری به‌عنوان لایه‌ای متراکم از محرومیت‌های اجتماعی مشاهده می‌شود که با توزیع نابرابر امکانات در پهنهٔ کالبدی پیوند خورده است. این توزیع ناعادلانه و ناهمگون منابع و خدمات اساسی ازجمله مراقبت‌های بهداشتی، رفاه اجتماعی، زیرساخت‌های عمومی و درآمد خانوار به‌طورنظام‌مند برخی گروه‌های اجتماعی را در موقعیت برتر داده و برخی دیگر را در وضعیت محرومیت قرار می‌دهد (ازجمله ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی حاشیه‌ای، آوارگان داخلی، زنان و کودکان) (Gomez-Lobo & Oviedo, 2023). نقطهٔ آغاز فقر و محرومیت شهری را می‌توان از شروع انقلاب صنعتی دانست که هم‌زمان با مهاجرت روستاییان و سکونت آنها در محیطی نامناسب ازنظر نحوهٔ سکونت و اشتغال پدید آمده است. جدایی‌گزینی فقرا در نقاط خاص شهری و تراکم زیاد افراد، محیط کثیف، کار در بخش غیررسمی، خرده‌فرهنگ کج‌رو و نبود حمایت قانونی و گسست اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی از شهر اصلی از مصادیق این محرومیت است (زادولی خواجه و همکاران، ۱۳۹۳: ٦٦-٦٧). تبلور فضایی محرومیت در نقاط مختلف شهری همچنین به شکل‌گیری و بسط گستره‌های فقر، بافت‌های فرسوده، بافت‌های ناکارآمد، اسکان غیررسمی و حاشیه‌نشینی با مشکلات حاد مهاجران فقیر، بیکاری، اشتغال کاذب، بار تکفل سنگین، خشونت، ناامنی و ... منجر شده است (بمانیان و همکاران، ۱۳۹۰: ۱٥٤).

در ایران نیز پهنه‌های شهری محروم در استان‌ها و شهرهای مختلف پراکنده شده است که در درون یا اطراف بافت‌های شهری کارآمد و توسعه‌یافته خودنمایی می‌کند؛ ازجملهٔ آنها می‌توان به محلهٔ تنگک دو بوشهر (کیوانداریان، ۱۳۹۹)، بانبرز ایلام (نصیری هنده‌خاله، ۱٤۰۳)، کشتارگاه یزد (اسماعیل‌پور و همکاران، ۱۳۹۱)، جعفرآباد کرمانشاه (حامد و همکاران، ۱٤۰۳)، شهید هرندی و قیام تهران (سعیدزاده و همکاران، ۱٤۰٤) نام برد. دراین‌میان منطقهٔ ۱٤ اصفهان[1] نیز ازجمله پهنه‌های شهری دارای محرومیت و نابرابری است که در بین همهٔ مناطق شهر اصفهان، منطقهٔ بسیار محروم محسوب می‌شود (نورائی و شفیع، ۱۳۹۹). سکونت در آن، اگرچه برای بسیاری از خانوارها به دلیل کم‌بودن هزینهٔ مسکن امکان‌پذیر شده، با طیفی گسترده از مشکلات اجتماعی، خدماتی، کالبدی و زیست‌محیطی مواجه است؛ ازجمله ضعف امنیت اجتماعی، حضور آسیب‌های اجتماعی، نامناسب بودن نظافت و دفع فاضلاب، کم‌عرض بودن و کیفیت ضعیف معابر، ضعف روشنایی، کمبود حمل‌ونقل عمومی، نبود یا کمبود امکانات فرهنگی و ورزشی، کمبود فضای سبز و مشکلات مرتبط با جمع‌آوری زباله و خدمات شهری. این مسائل در بسیاری از محله‌های منطقه ازجمله زینبیه، ارزنان، دارک، سودان و باطان مشاهده می‌شود و نشان می‌دهد که مشکلات منطقه صرفاً محدود به یک یا چند نقطهٔ خاص نیست، بلکه بخش‌های مختلف آن را دربر گرفته است (ایزدفر، ۱۳۹۸: ۱۲٤). رشد فزایندهٔ جمعیت شهری در این منطقه به علت جادادن اقشار مختلف در خود و مهاجرت‌پذیری زیاد آن (شالچی و زندیه، ۱٤۰۳: ۱۱۰) از توان سازمان‌های دولتی و غیردولتی برای توسعه

[1] یکی از مناطق اصفهان که در سال ۱۳۸۷ به رسمیت شناخته شد. این منطقه دارای مساحتی قریب به ۹٤۰ هکتار و نزدیک به ۱٦٤۸٥۰ نفر جمعیت دارد که از شمال منطقه به خیابان شهید غفاری، از سمت شرق تا اتوبان شهید اردستانی و از سمت جنوب تا ابتدای خیابان آل‌یاسین و از سمت غرب تا میدان شهدای ورزشکار گسترده شده است.

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

و ارائهٔ خدمات و تسهیلات شهری برای این جمعیت پیشی گرفته و برآورده‌نشدن نیاز مسکن و سرپناه اقشار کم‌درآمد در فضای رسمی و برنامه‌ریزی‌شدهٔ شهر، حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی را در اطراف این منطقه به‌گونه‌ای بی‌سابقه گسترش داده است (حجاریان، ١٤٠٢: ٢٣١). بی‌توجهی برنامه‌ریزان و مدیران شهری به مشکلات و کمبودها در منطقهٔ ١٤ شهر اصفهان و همچنین عمل‌نکردن مسئولین به وعده‌هایی که به شهروندان برای بهبود اوضاع منطقه و محلات می‌دهند، موجب نااطمینانی افراد به عملکرد گروه‌های اجتماعی و نهادهای مسئول در منطقه شده است (ایمان و جهانگیری حیدری، ١٣٩٩: ٢٢)؛ به‌صورتی که میزان رضایتمندی نسبی ساکنان از شاخص‌های کالبدی، محیطی، مدیریتی، اجتماعی فرهنگی و اقتصادی به ترتیب روبه‌کاهش است و از طرفی براساس نظرسنجی موجود، ساکنان ازلحاظ خدمات عمومی، امکانات و سلامت شهری دارای بیشترین نیاز شهری هستند یا از فقر شهری آن رنج می‌برند و در مرتبهٔ بعدی نیازمند عدالت اجتماعی، بهبود کیفیت شهری و ارتقای امنیت هستند (محلوجی و همکاران، ١٤٠١: ٧١).

گستردگی و تنوع این معضلات بیانگر آن است که وضعیت منطقهٔ ١٤ به‌هیچ‌وجه مطلوب نیست و این محدوده با نوعی محرومیت چندبُعدی و ریشه‌دار روبه‌روست که نیازمند بررسی همه‌جانبهٔ عوامل مؤثر کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی در منطقهٔ مطالعاتی است (ایزدفر، ١٣٩٨: ١٢٥)؛ ازاین‌رو تا کنون پژوهش‌های متعددی در این منطقه انجام شده است که هریک از مطالعات صرفاً به بخشی از معضلات و آسیب‌های اجتماعی پرداخته است. حال آنکه باتوجه‌به پیچیدگی و درهم‌تنیدگی مسائل موجود، هیچ‌یک واجد نگاهی جامع و چندسطحی به منطقه نبوده است. این پژوهش‌ها ابعاد مختلف زیست اجتماعی، نقش نهادهای دولتی، ظرفیت‌های جامعهٔ مدنی و الگوهای زندگی ساکنان را نه به‌مثابهٔ کل یکپارچه، به‌صورت پراکنده بررسی کرده‌اند؛ برای مثال، مطالعات چقاجردی و همکاران (١٣٩٨)، ایزدفر و همکاران (١٣٩٩)، شفیعیون و زمانی (١٤٠٠) و حجاریان (١٤٠٢) هریک تنها به وجهی از مسائل منطقه اشاره کرده است؛ ازاین‌رو ضرورت دارد که منطقهٔ ١٤ در ابعاد خرد، میانه و کلان و از منظر مجموعه‌ای از عوامل کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی به‌صورت توأمان مطالعه شود. این رویکرد می‌تواند به ارائهٔ مدل توصیفی جامع و بومی برای منطقه بینجامد که مستقل از رویکردهای کلان توانمندسازی و توسعه، به‌طورخاص ویژگی‌ها، نیازها و چالش‌های این منطقه را شفاف کند؛ به‌عبارت‌دیگر، پژوهش‌هایی که در سطح خرد و باتوجه‌به ویژگی‌های بومی هر منطقه انجام می‌شود و عناصر حیاتی بومی را مطالعه و کشف می‌کند، در گام‌های واپسین در مداخلات خرد تا سیاست‌گذاری‌های کلان، اثربخشی بیشتری دارد. نمونهٔ موفق آن بانک گرامین در بنگلادش است که با طراحی مداخلات بومی توانست در گام اول معضلات مالی را باتوجه‌به الگوهای زیست اجتماعی و فرهنگی بومی مرتفع سازد و درنهایت الگوی جهانی توانمندسازی را ارائه دهد (Yunus, 1999).

این نمونه گواهی است بر اینکه مداخلات مؤثر، نخست باید از دلِ شناخت دقیق بافت بومی مسئله بیرون بیاید؛ چه در ابعاد مالی محدود مانند تجربهٔ گرامین، و چه در ابعاد چندگانه و درهم‌تنیده‌تری مانند محرومیت منطقهٔ ١٤ اصفهان؛ ازاین‌رو، پژوهش حاضر با هدف کشف موانع محرومیت‌زدایی در منطقهٔ ١٤ اصفهان انجام شده است و تلاش دارد ابعاد مختلف مرتبط با این مسئله را کشف و مطالعه کند. اهداف فرعی پژوهش شامل شناسایی پدیدهٔ مرکزی محرومیت‌زدایی، شرایط علّی، شرایط محیطی و زمینه‌ای مؤثر، راهبردها و پیامدهای اجرای این راهبردها است. اتخاذ چنین رویکردی می‌تواند گامی مؤثر در فهم و رفع محرومیت در منطقهٔ ١٤ اصفهان باشد.

پیشینهٔ پژوهش

مطالعات داخلی در حوزهٔ محرومیت شهری اگرچه در زمینه‌های جغرافیایی، مقیاس تحلیل و روش‌شناسی تفاوت

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

دارد، در اینکه محرومیت شهری پدیده‌ای پیچیده و حاصل برهم‌کنش عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و مدیریتی است، اشتراک نظر دارند. بخش چشمگیری از پژوهش‌های داخلی، منشأ اصلی محرومیت را در ساختارهای مدیریتی، سیاست‌گذاری و نظام برنامه‌ریزی شهری جست‌وجو کرده است؛ در این راستا، ابراهیم‌زاده آسمین و همکاران (۱٤۰٤) با تحلیل شکاف فضایی میان محلات محروم و برخوردار، نشان می‌دهد که سیاست‌گذاری و بودجه‌ریزی نامتوازن مدیریت شهری نقش مهمی در تولید و تداوم نابرابری فضایی ایفا می‌کند. همچنین صرافی (۱٤۰٤) نیز با رویکردی انتقادی، فقر شهری را پیامد «خشونت ساختاری» در نظام برنامه‌ریزی شهری می‌داند و معتقد است استانداردهای رسمی شهرسازی به دلیل ناهماهنگی با توان اقتصادی اقشار کم‌درآمد به طرد فضایی و گسترش سکونتگاه‌های غیررسمی منجر شده است. اگرچه هر دو پژوهش نقش ساختارهای نهادی و مدیریتی را در شکل‌گیری محرومیت برجسته می‌کنند، تحلیل آنها عمدتاً در سطح ساختارهای رسمی باقی مانده و به نقش کنشگری ساکنان، عوامل فرهنگی و الگوی زیست اجتماعی این مناطق در بازتولید محرومیت کمتر توجه می‌کند.

گروه دیگری از مطالعات تلاش کرده است تا با اتخاذ رویکردی چندبُعدی، ابعاد مختلف محرومیت را به‌صورت هم‌زمان بررسی کند. عیسی‌زاده و همکاران (۱٤۰۱) با مطالعهٔ محلهٔ اسماعیل‌آباد تهران نشان می‌دهند که فقر شهری حاصل هم‌زمان ضعف‌های اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و فرهنگی است و بر شناسایی ظرفیت‌های درونی و بیرونی محله، توانمندسازی چندبُعدی، جذب سرمایه‌گذاری و حمایت‌های نهادی تأکید می‌کنند. همچنین، منصوری و همکاران (۱٤۰٤) موانع و محرک‌های توسعهٔ شهری ایلام را در قالب ابعاد محیطی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی ـ فضایی و نهادی ـ مدیریتی طبقه‌بندی کردند و راهبردهایی همچون مقاوم‌سازی ابنیه، مدیریت پسماند و تقویت مشارکت شهروندان را پیشنهاد می‌کنند. وجه مشترک این پژوهش‌ها، پذیرش ماهیت چندبُعدی محرومیت و فاصله‌گرفتن از تبیین‌های تک‌عاملی است؛ بااین‌حال، هر دو مطالعه بیشتر به شناسایی و طبقه‌بندی عوامل مؤثر پرداخته و کمتر سازوکار تعامل میان این عوامل و چگونگی بازتولید چرخهٔ محرومیت را تبیین کرده‌اند؛ ازاین‌رو، اگرچه تصویری جامع از ابعاد محرومیت ارائه می‌کنند، هنوز مدل مفهومی منسجمی از روابط میان این ابعاد و فرایندهای ایجادکننده و تداوم‌بخش محرومیت ارائه نمی‌دهند.

گروه دیگری از مطالعات، به‌جای تبیین جامع محرومیت، بر پیامدها یا یکی از ابعاد خاص آن در مناطق محروم تمرکز کرده است؛ برای نمونه فلاحیان (۱۳۹٤) با تمرکز بر نظام آموزشی و نقش آموزش‌های مدرسه‌ای، کاهش آسیب‌های اجتماعی را در گرو ارتقای کیفیت مداخلات آموزشی می‌داند یا برای مثال پژوهش حشمتی و چاره‌جو (۱۳۹۸) با تأکید بر بافت فرسودهٔ منطقهٔ محروم شهر سنندج، تأثیر آن را بر امنیت ساکنان مطالعه می‌کند. آنها بازسازی کوچه‌ها، معابر، بناهای مخروبه و نقاط کور را برای کاهش زمینه برای وقوع جرم پیشنهاد می‌دهند؛ بااین‌حال این گروه گرچه بررسی عمیقی در یک زمینه انجام می‌دهند، به عوامل نهادی، اجتماعی و فرهنگی کمتر توجه کرده‌اند.

مطالعات بین‌المللی در حوزهٔ محرومیت و ناپایداری شهری نشان‌دهندهٔ تغییر رویکرد از تبیین محرومیت براساس فقر اقتصادی صرف به سوی درک آن به‌عنوان پدیده‌ای چندبُعدی شامل نابرابری اجتماعی، طرد، ضعف نهادی و آسیب‌پذیری فضایی است؛ دراین‌زمینه، بخشی از پژوهش‌ها بر نقش نابرابری اجتماعی و محرومیت نسبی در بازتولید محرومیت تأکید دارد. منصوری هانیس و همکاران[1] (2024) نشان می‌دهند که ناهمگونی اجتماعی، نابرابری اقتصادی و

[1] Mansourihanis et al.

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

احساس محرومیت نسبی از عوامل مؤثر بر افزایش جرایم خشن و مالی در مناطق محروم است. همچنین سونگ و همکاران[1] (2024) و چان و وونگ[2] (2020) تأکید می‌کنند که فقر صرفاً ناشی از کمبود درآمد نیست، بلکه طرد اجتماعی و محرومیت مادی نیز در شکل‌گیری و تداوم آن نقش دارد. باوجود اهمیت این مطالعات در برجسته‌سازی نقش نابرابری و طرد اجتماعی، تمرکز اصلی آنها بر یک یا چند پیامد خاص محرومیت بوده است و کمتر به تعامل هم‌زمان سایر عوامل اقتصادی، اجتماعی، نهادی و کالبدی در بازتولید محرومیت پرداخته‌اند. گروهی دیگر از مطالعات بر نقش نهادها، حکمرانی و مشارکت اجتماعی در کاهش یا تداوم محرومیت تمرکز کرده است. گزارش بانک جهانی منصوری و رائو[3] (2013) نشان می‌دهد که موفقیت برنامه‌های توسعه مبتنی بر مشارکت، وابسته به شرایط سیاسی، نهادی و اجتماعی هر جامعه است و مشارکت بدون شفافیت، پاسخ‌گویی و نظارت مؤثر می‌تواند به تصاحب منابع توسط نخبگان منجر شود. اهمیت این مطالعه در آن است که نقش زمینه‌های نهادی را در اثربخشی سیاست‌های توانمندسازی برجسته می‌کند؛ بااین‌حال، تحلیل آن بیشتر در سطح کلان باقی مانده و کمتر به سازوکارهای محلی و تجربهٔ زیستهٔ کنشگران پرداخته است؛ در همین راستا، برخی پژوهش‌ها بر پیوند میان فقر، آسیب‌پذیری فضایی و ضعف زیرساختی تأکید کرده است. داتا[4] (2026) در مطالعهٔ خود دربارهٔ مناطق محروم داکا نشان می‌دهد که رشد اقتصادی به تنهایی نتوانسته فقر ساختاری را کاهش دهد و عواملی همچون زیرساخت‌های ناکافی، مخاطرات محیطی، اشتغال غیررسمی و آسیب‌پذیری گروه‌های اجتماعی مختلف به بازتولید فقر در نسل‌های بعدی منجر شده است. اگرچه این مطالعه ابعاد متنوعی از تداوم فقر را شناسایی می‌کند، بیشتر ماهیتی توصیفی دارد و مدلی تحلیلی از نحوهٔ تعامل این عوامل در شکل‌گیری محرومیت ارائه نمی‌دهد.

چارچوب مفهومی

فقر و محرومیت شهری در ادبیات جامعه‌شناسی مفهومی چندبُعدی و پویاست که نمی‌توان آن را صرفاً به کمبود درآمد یا مصرف کالری ناکافی تقلیل داد؛ بلکه دو رویکرد اصلی می‌توان دراین‌باره در نظر گرفت: نخست، رویکرد پولی سنتی که فقر را براساس سطح درآمد یا توان مصرفی خانوارها می‌سنجد و دوم، رویکرد چندبُعدی غیرپولی که بر ابعاد مختلف محرومیت انسانی تأکید دارد. در رویکرد دوم، فقر شهری به‌عنوان وضعیتی تعریف می‌شود که در آن افراد نه‌تنها از درآمد کافی برخوردار نیستند، در زمینه‌های آموزش، بهداشت، مسکن، تأمین آب، بهداشت محیط و مشارکت اجتماعی نیز دچار محرومیت‌اند (Choudhury, 2020). از نگاه دیگر، فقر شهری به دو نوع اصلی تقسیم می‌شود: فقر مطلق و فقر نسبی. فقر مطلق شهری به معنای فقدان دسترسی به نیازهای اساسی مانند مسکن مناسب، آب آشامیدنی، خدمات بهداشتی و تغذیهٔ کافی است (Rowntree, 1901 cited in Choudhury, 2020). درمقابل، فقر نسبی شهری به محرومیت از استانداردهای معمول زندگی در جامعهٔ شهری اشاره دارد؛ یعنی زمانی که فرد یا خانوار از خدمات، امکانات و فرصت‌هایی محروم می‌ماند که برای سایر شهروندان عادی محسوب می‌شود؛ بنابراین، فقر نسبی بیش از آنکه به حداقل‌های زیستی اشاره کند، به نابرابری در کیفیت زندگی و دسترسی به منابع اجتماعی و فرهنگی مرتبط است (Townsend, 1979). مکانمندشدن محرومیت و فقر در فضاهای شهری موجب پیچیده‌ترشدن این مسئله و هم‌افزا شدن و درهم‌تنیده شدن ابعاد مختلف آن می‌شود. از منظر اقتصادی، فقر شهری با بیکاری، اشتغال ناپایدار، درآمد اندک و نبود امنیت شغلی پیوند دارد. از بُعد اجتماعی، طرد اجتماعی، ضعف شبکه‌های حمایتی و کمبود سرمایهٔ اجتماعی از

[1] Song et al.
[2] Chan & Wong
[3] Mansuri & Rao
[4] Datta

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

ویژگی‌های بارز این پدیده است. ازنظر فضایی، فقر در محله‌های حاشیه‌ای یا سکونتگاه‌های غیررسمی نمود می‌یابد که در آنها ساکنان از خدمات شهری، حمل‌ونقل و فضاهای عمومی محروم‌اند. در بُعد سیاسی، فقدان قدرت چانه‌زنی، نبود مشارکت در تصمیم‌گیری‌های شهری و نادیده گرفته شدن صدای فقرا مشاهده می‌شود؛ درنهایت از بُعد فرهنگی، طرد فرهنگی، تبعیض و دسترسی محدود به امکانات فرهنگی از شاخص‌های مهم فقر شهری محسوب می‌شود (Jakhanwal, 2014).

باتوجه‌به تعاریف ذکرشده، پیچیدگی، درهم‌تنیدگی و هم‌افزایی ابعاد مختلف محرومیت مشهود است؛ بنابراین، باوجود شناخت روزافزون این ابعاد چندگانه توسط پژوهشگران و سیاست‌گذاران و باوجود مداخلات متعدد صورت‌گرفته در قالب طرح‌های توانمندسازی و بازآفرینی شهری، محرومیت در بسیاری از مناطق شهری همچنان تداوم یافته و حتی در مواردی تشدید شده است. این تداوم نشان می‌دهد که صرفِ شناخت ابعاد محرومیت برای رفع آن کافی نیست؛ بلکه اهمیت در فهم سازوکارهایی است که موجب می‌شود این محرومیت در طول زمان بازتولید شده و مداخلات محرومیت‌زدایی نتواند به تغییر پایدار منجر شود؛ بنابراین، در سطوح مختلف تحلیل از عاملیت فردی تا سطوح کلان، موانع محرومیت‌زدایی می‌بایست شفاف شود.

در سطح خرد می‌توان گفت که در چنین مناطقی آگاهی انتقادی و رهایی‌بخش در ضعیف‌ترین سطوح ممکن است و وضعیت وجودی و فرهنگی‌ای ایجاد می‌کند که انسان‌ها را ازخودبیگانه می‌کند و آنها را در موقعیت انفعال نگه می‌دارد. در این موقعیت انسان از درک شرایط تاریخی ـ اجتماعی خود ناتوان است و درنتیجه از مشارکت در تعیین سرنوشت خود بازمی‌ماند (Freire, 1970). نبود آگاهی انتقادی و استفاده از روش‌های منسوخ آموزشی، گفت‌وگوی انتقادی، کنشگری اجتماعی و توانمندسازی مشارکتی و مسئله‌محور را به حاشیه می‌راند و به این ترتیب، سلطه را بازتولید می‌کند؛ زیرا ستمدیدگان به واقعیت مسلط از واقعیت خو می‌گیرند؛ به سرنوشت خود تن می‌دهند و احساس بی‌قدرتی درونی می‌کنند (Giroux, 1985). در سطح میانی، چنین ویژگی‌های پایدار و مشترکی، همچون فرهنگ در افراد مناطق محروم نهادینه می‌شود که شامل بی‌اعتمادی به نهادهای رسمی، بدبینی، احساس ناتوانی دربرابر ساختارهای اجتماعی، وابستگی مزمن به کمک‌های خیریه و فقدان مشارکت مدنی است (Lewis, 1966)؛ به‌عبارت‌دیگر، روابط اجتماعی میان خرده‌فرهنگ فقرا و جامعهٔ بزرگ‌تر به‌گونه‌ای است که مردم یا درگیر نمی‌شوند یا فاصلهٔ خود را از جامعهٔ بزرگ‌تر حفظ می‌کنند. آنها فاقد نهادهایی چون اتحادیه‌های کارگری و احزاب سیاسی هستند و می‌توان نوعی بی‌اعتمادی به نهادهای مسلط در جامعه را در میان آنان مشاهده کرد. ساکنان این مناطق ازنظر نگرش‌ها، ارزش‌ها و شخصیت فردی به‌گونه‌ای هستند که فرد احساس تقدیرگرایی قوی، وابستگی، خودکم‌بینی و حقارت دارد و این خرده‌فرهنگ ازطریق فرایند جامعه‌پذیری از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود (شیانی، ۱۳۸٤: ٤٨).

در سطح کلان، محرومیت در مناطق شهری کم‌برخوردار را نمی‌توان به ناکارآمدی‌های موضعی یا کمبودهای مقطعی منابع تقلیل داد؛ بلکه این موانع محصول بازتولید نظام‌مند نابرابری و بی‌عدالتی در ساختارهای سیاسی، اجتماعی، نهادی و فضایی شهر است. بی‌عدالتی در جوامع معاصر، لزوماً محصول اقدامات شرورانه یا تصمیمات آشکار و عامدانهٔ کارگزار مشخصی نیست، بلکه در هنجارها، قواعد نهادی، عادات فرهنگی و پیامدهای ساختاری ریشه دارد که در ظاهر خنثی یا حتی عادلانه به نظر می‌رسد. در این نگاه، دو عامل به‌حاشیه‌رانی[1] و بی‌قدرتی[2] به‌شدت بر ساکنان مناطق محروم شهری تحمیل می‌شود. این موقعیت‌های ساختاری، توان چانه‌زنی و اثرگذاری ساکنان را سلب کرده و سیاست‌های توسعه را به مداخلاتی یک‌سویه تبدیل می‌کند که در آنها

[1] Marginalization
[2] Powerlessness

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

صدای حاشیه شنیده نمی‌شود (Young, 1990). اگرچه نهادهای دولتی در جهت بازتوزیع منابع اقتصادی و کالبدی اقداماتی انجام می‌دهند، همچنان این محله‌های محروم و ساکنان آنها را به رسمیت نمی‌شناسند و ساکنان این مناطق انگ سکونت در مناطق محروم و طرد اجتماعی از ساختار یکپارچهٔ شهری را به دوش می‌کشند؛ علاوه‌براین، فقدان مجاری بازنمایی سیاسی، عاملیت ساکنان را تضعیف می‌کند و به افول مشارکت آنان در نهادهای تصمیم‌ساز منجر می‌شود. در چنین شرایطی، هرچند دولت تلاش‌هایی برای بازتوزیع منابع اقتصادی و کالبدی انجام دهد، این تلاش‌ها نیز به حاشیه رانده می‌شود و اثربخشی خود را از دست می‌دهد و محرومیت بیش‌ازپیش بازتولید می‌شود (Fraser, 2008).

روش تحقیق

این پژوهش بر پارادایم تفسیرگرایی ـ برساخت‌گرایی اجتماعی استوار است که واقعیت اجتماعی را وابسته به معانی و تفاسیر کنشگران می‌داند؛ بر این اساس، فهم موانع محرومیت‌زدایی ازطریق بررسی ذهنیت و تجربهٔ زیستهٔ مشارکت‌کنندگان امکان‌پذیر است (محمدپور، ١٣٩١). همچنین باتوجه‌به محدودبودن ادبیات بومی در حوزهٔ محرومیت‌زدایی شهری، به‌ویژه در مناطق کمتر برخوردار اصفهان، این رویکرد برای کشف مفاهیم و الگوهای معنادار مناسب است. ازآنجاکه پرسش‌های پژوهش ماهیتی توصیفی و تفسیری داشته و بر بازسازی معانی تجربه‌های مشارکت‌کنندگان تمرکز دارد، تحقیق حاضر با رویکرد تفسیری همخوانی دارد.

برای تحقق این هدف، رویکرد نظریهٔ زمینه‌ای به‌عنوان روش اصلی پذیرفته شده است؛ رویکردی استقرایی و کیفی که مناسب حوزه‌های کمتر پژوهش‌شده یا پیچیده است و امکان می‌دهد تا مفاهیم و روابط از دل داده‌های واقعی سر برآرند. این روش بر تحلیل مقایسه‌ای مداوم، حساسیت نظری و نقش فعال پژوهشگر به‌عنوان مشاهده‌گر مشارکتی تکیه دارد و ازطریق سه مرحلهٔ کدگذاری باز، محوری و انتخابی به تولید نظریه‌ای بومی و ریشه‌دار در تجربهٔ زیستهٔ کنشگران می‌انجامد (Corbin & Strauss, 2014). در این مسیر، نمونه‌گیری ابتدا به‌صورت هدفمند ملاکی آغاز شده است. ملاک‌های ورود به مطالعه عبارت است از: ١) داشتن حداقل چهار سال سابقهٔ فعالیت مستمر، رسمی یا داوطلبانه در یکی از حوزه‌های آموزشی، فرهنگی، درمانی ـ روان‌شناختی، اقتصادی، معیشتی یا مدیریت شهری در منطقهٔ ١٤ اصفهان؛ ٢) تصدی سمت مدیریتی، تخصصی یا اجرایی در نهادهای دولتی، مردم‌نهاد یا خیریهٔ فعال در منطقه که امکان مشاهدهٔ مستقیم یا مواجههٔ نزدیک با فرایندها و موانع محرومیت‌زدایی را برای مشارکت‌کننده فراهم کرده باشد؛ و ٣) تمایل آگاهانه به شرکت در مصاحبه. باتوجه‌به تنوع حوزه‌های فعالیت مرتبط با محرومیت‌زدایی، تلاش شد مشارکت‌کنندگان از طیف گسترده‌ای از نهادها شامل سازمان‌های مردم‌نهاد، نهادهای دولتی (شهرداری)، مراکز درمانی و آموزشی، و نهادهای مذهبی ـ فرهنگی انتخاب شوند تا حساسیت نظری پژوهشگر به ابعاد گوناگون مسئله افزایش یابد. مشخصات مصاحبه‌شوندگان در جدول ١ ارائه شده است. سپس بعد از استخراج مقوله‌های اولیه، نمونه‌گیری نظری ادامه یافته است تا داده‌ها دقیقاً در جهت غنای مفهومی گردآوری شود. فرایند نمونه‌گیری نیز زمانی متوقف شده که مقوله‌ها به اشباع نظری رسیده و داده‌های جدید ارزش تحلیلی افزوده‌ای نداشته است (Glaser & Strauss, 1967).

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

جدول ۱- مشاخصات مشارکت‌کنندگان در تحقیق

Table 1- Profile of research participants

ردیف Row	نام مستعار Pseudonym	سال‌های فعالیت Years of Activity	سمت یا وضعیت شغلی Position / Employment Status	مؤسسه و سازمان Institution / Organization
1	خانم الهام Ms. Elham	12	مدیر و مؤسس Manager and Founder	انجمن مردم‌نهاد در حوزه آموزش و مادر و کودک NGO in Education and Mother and Child Care
2	حجت الاسلام نادری Hojatoleslam Naderi	10	عضو فعال Active Member	انجمن مردم‌نهاد در حوزه آموزشی، فرهنگی و اقتصادی NGO in Educational, Cultural, and Economic Fields
3	خانم سادات Ms. Sadat	12	مدیر و مؤسس Manager and Founder	انجمن مردم‌نهاد در حوزه توانمندسازی NGO in Empowerment
4	آقای مهدوی Mr. Mahdavi	12	مدیر و مؤسس Manager and Founder	انجمن مردم‌نهاد در حوزه توانمندسازی NGO in Empowerment
5	دکتر حیدری Dr. Heydari	10	مدیر و مؤسس Manager and Founder	خیریه و مرکز درمانی Charity and Medical Center
6	آقای شریفی Mr. Sharifi	10	مدیر و مؤسس Manager and Founder	انجمن مردم‌نهاد در حوزه ارزاق، آموزشی NGO in Food Supply and Education
7	حاج آقا رفیعی Haji Agha Rafiei	20	مدیر و مؤسس Manager and Founder	مؤسسه اجتماعی جوانان Youth Social Institute
8	خانم ناصری Ms. Naseri	20	عضو فعال Active Member	مجتمع فرهنگی-مذهبی Cultural-Religious Complex
9	آقای صادقی Mr. Sadeghi	12	فعال اجتماعی Social Activist	پایگاه بسیج منطقه District Basij Base
10	آقای عباسی Mr. Abbasi	14	مسئول دولتی Government Official	شهرداری منطقه ۱۴ District 14 Municipality
11	خانم صانعی Ms. Sanei	8	روان‌شناس Psychologist	انجمن مردم‌نهاد در حوزه خدمات روان‌شناسی NGO Providing Psychological Services
12	خانم محمدی Ms. Mohammadi	8	روان‌شناس Psychologist	انجمن مردم‌نهاد در حوزه خدمات روان‌شناسی NGO Providing Psychological Services
13	خانم خادمی Ms. Khademi	8	روان‌شناس Psychologist	انجمن مردم‌نهاد در حوزه خدمات روان‌شناسی NGO Providing Psychological Services
14	آقای صالحی Mr. Salehi	15	عضو فعال Active Member	پایگاه بسیج Basij Base
15	آقای بهرامی Mr. Bahrami	4	مدیر Manager	فرهنگسرا Cultural Center
16	خانم کریمی Ms. Karimi	23	فعال فرهنگی و آموزشی Cultural and Educational Activist	انجمن مردم‌نهاد در حوزه آموزشی و فرهنگ کتابخوانی NGO in Education and Reading Culture
17	خانم سلیمی Ms. Salimi	10	عضو فعال Active Member	انجمن مردم‌نهاد در حوزه توانمند سازی کودک NGO in Child Empowerment
18	خانم یزدی Ms. Yazdi	4	عضو فعال Active Member	انجمن مردم‌نهاد Non-Governmental Organization

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

ردیف Row	نام مستعار Pseudonym	سال‌های فعالیت Years of Activity	سمت یا وضعیت شغلی Position / Employment Status	مؤسسه و سازمان Institution / Organization
19	آقای خالقی Mr. Khaleqi	10	عضو فعال Active Member	انجمن مردم‌نهاد در حوزه قرض الحسنه و تقویت تحصیلی NGO in Qard al-Hasanah and Academic Support
20	آقای عزیزی Mr. Azizi	14	هیئت‌مدیره Board Member	خیریه و کلینیک درمانی Charity and Medical Clinic
21	آقای کریمیان Mr. Karimian	8	مدیر Manager	فرهنگسرا Cultural Center
22	حجت‌الاسلام موسوی Hojatoleslam Mousavi	7	فعال در زمینه بازپروری و اعتیاد Rehabilitation and Addiction Activist	نیروی داوطلب آزاد Independent Volunteer
23	خانم عظیمی Ms. Azimi	8	فعال آموزشی- فرهنگی Educational-Cultural Activist	مرکز آموزشی دولتی Public Educational Center
24	آقای فاضلی Mr. Fazeli	10	مسئول دولتی Government Official	شهرداری Municipality
25	آقای رضوانی Mr. Rezvani	6	عضو فعال Active Member	دفتر تسهیل گری حصه Hesseh Facilitation Office
26	آقای نوری Mr. Nouri	10	مسئول دولتی Government Official	شهرداری Municipality
27	آقای قنبری Mr. Ghanbari	12	مسئول دولتی Government Official	شهرداری Municipality
28	دکتر نیکفر Dr. Nikfar	8	روان‌شناس Psychologist	اورژانس اجتماعی Social Emergency Services

گردآوری داده‌ها عمدتاً با مصاحبه‌های نیمه‌ساخت‌یافته و به‌صورت حضوری انجام شده و به‌مدت ۱۸ ماه ادامه یافته است. تحلیل داده‌ها با الگوی کوربین و استراوس (Corbin & Strauss, 2014) پیش رفته و شامل مراحل گردآوری، سازمان‌دهی، کدگذاری باز، محوری و انتخابی و درنهایت ساخت نظریه بوده است. رعایت اصول اخلاقی شامل رضایت آگاهانه، محرمانگی، حق انصراف و حفظ کرامت مشارکت‌کنندگان در تمام مراحل تضمین و اسامی به‌کاررفته به‌صورت مستعار انتخاب شده است.

در پژوهش حاضر، با انجام ۲۸ مصاحبهٔ فردی و یک مصاحبه گروهی با سه متخصص روان‌شناسی، نمونه‌ها به‌صورت هدفمند و سپس نظری انتخاب شد تا ضمن برخورداری از آگاهی اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و امنیتی از منطقه در موقعیت‌های اجرایی، میدانی یا مشاوره‌ای با گروه‌های آسیب‌پذیر در ارتباط باشد. برای اعتباربخشی یافته‌ها از استراتژی باورپذیری ازطریق زاویه‌بندی داده‌ای استفاده شده است؛ به این صورت که پژوهشگر به مطالعهٔ مشارکت‌کنندگان و کار میدانی گسترده و حضور مداوم به مدت ۲۵ ماه در منطقه تا کشف مقوله‌های جای‌گذاری‌شده در شرایط علّی، شرایط زمینه‌ای، راهبردها، پیامدها و پدیدهٔ مرکزی پرداخته است. از استراتژی تأییدپذیری نیز ازطریق بازبینی مداوم کدها و تحلیل‌ها توسط همکاران علمی استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

طی فرایند کدگذاری باز و محوری، مقوله‌های استخراج‌شده در چارچوب پارادایم نظام‌مند کوربین و استراوس (Corbin & Strauss, 2014) سازمان‌دهی شد. این مقوله‌ها براساس روابط علّی و زمینه‌ای، خود در شش بخش اصلی شامل «پدیدهٔ محوری، شرایط علّی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها» قرار گرفت.

شرایط علّی

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

جدول ۲- شرایط علّی

Table 2- Causal conditions

مقوله‌های اصلی Main Categories	مقوله‌های میانی Sub-categories
سیاست‌های ناهمخوان :غیاب سیاست‌گذاری‌های بومی و همه‌جانبه Incongruous Policies: The Absence of Context-Sensitive and Comprehensive Policy making	انجام فعالیت‌های محرومیت‌زدایی بدون بومی‌سازی با بافت فرهنگی و اجتماعی منطقه همراه با نگاه تحقیرآمیز، نبود برنامه‌ریزی همه‌جانبه با در نظرگیری ابعاد کالبدی و فرهنگی به‌صورت توأمان، عدم‌تناسب‌سازی سیاست‌گذاری‌ها با نوع نیازها، آسیب‌ها و ظرفیت و توانمندی‌های هر محله. Implementing deprivation-reduction initiatives without adapting them to the area's cultural and social context, often accompanied by a condescending attitude; the absence of comprehensive planning that simultaneously addresses physical and cultural dimensions; and the failure to tailor policies to the specific needs, vulnerabilities, capacities, and capabilities of each neighborhood.
حکمرانی ناکارآمد :فقدان مدیریت و سیاست‌گذاری کارآمد و یکپارچه تا سیاست‌های تبعیض‌آمیز با محوریت منافع نهادی و جناح سیاسی Ineffective Governance: From the Absence of Effective and Integrated Management and Policy making to Discriminatory Policies Driven by Institutional and Political Factional Interests	عملکرد مقطعی، سطحی و متغیر متأثر از تغییرات جناح‌های سیاسی، فقدان حاکمیت واحد و مقتدر در ارائهٔ برنامه‌ریزی واحد و یکپارچه‌سازی سازمان‌های فعال منطقه، مسئولیت‌گریزی، درک ناکافی و سیاست‌گذاری نادرست، ناکارآمدی سیاست‌گذاری ملی و نهادی، ناکارآمدی حکومتی و مدیریت مرزی برای کنترل ورود اتباع و مواد مخدر، نابرابری و تبعیض در توزیع امکانات و خدمات و نیروی انسانی، انجام فعالیت‌های محرومیت‌زدایی با هدف تداوم محرومیت و منفعت ساختاری و نهادی، کمبود زیرساخت‌های شهری، بهداشتی، فرهنگی، رفاهی و آموزشی. Fragmented, superficial, and inconsistent interventions shaped by changes in political factions; the absence of unified and authoritative governance capable of establishing coherent planning and coordinating organizations operating in the area; buck-passing, inadequate understanding, and misguided policy making; the ineffectiveness of national and institutional policy making; deficiencies in governance and border management in controlling the entry of foreign nationals and narcotics; inequalities and discrimination in the distribution of facilities, services, and human resources; the implementation of deprivation-reduction initiatives in ways that perpetuate deprivation and serve structural and institutional interests; and inadequate urban, healthcare, cultural, welfare, and educational infrastructure.
نبود چارچوب علمی برای نیازسنجی، پایش آماری و ارزیابی اثربخشی برنامه‌های محرومیت‌زدایی The Absence of a Scientific Framework for Needs Assessment, Statistical Monitoring, and Evaluating the Effectiveness of Deprivation-Reduction Programs	نبود ارزیابی علمی و شاخص‌سازی برای عملکرد و رتبه‌بندی سازمان‌های مردم‌نهاد و سازمان‌های دولتی، عدم‌وجود پایگاه مشترک داده به‌منظور یکپارچه‌سازی وضعیت معیشتی مردم و نیازمندان و ارزیابی مستمر از آنها، نبود معیار و دستورالعمل مشخص برای شناسایی افراد نیازمند، فقدان پژوهش و آمایش علمی و نبود شناخت دقیق و عمیق از منطقه. The absence of scientific evaluation and performance indicators for assessing and ranking NGOs and government organizations; the lack of a shared database to integrate information on residents' and vulnerable populations' socioeconomic conditions and enable their continuous assessment; the absence of clear criteria and guidelines for identifying individuals in need; and the lack of systematic research, scientific spatial assessment, and an accurate and in-depth understanding of the area.

سیاست‌های ناهمخوان: غیاب سیاست‌گذاری‌های بومی، همه‌جانبه و مختص ویژگی‌های محلات

ناهمخوانی سیاست‌گذاری‌های محرومیت‌زدایی که در جدول۲ مشاهده می‌شود، ریشه در فقدان شناخت عمیق از بافت‌های محلی و غلبهٔ اولویت‌های کوتاه‌مدت دارد. این ناهمخوانی از ناتوانی در تطبیق سیاست‌ها با ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی منطقه ناشی می‌شود و به‌واسطهٔ در نظر نگرفتن آسیب‌ها و معضلات منطقه و مداخلات، خود عاملی در جهت بازتولید محرومیت می‌شود. سیاست‌گذاری‌های متمرکز که بیشتر براساس الگوهای استاندارد و بدون توجه به تنوع خرده‌فرهنگ‌های قومی، ملیتی و مذهبی طراحی می‌شود، از درک پیچیدگی‌های بافت اجتماعی بازمی‌ماند و با نادیده‌گرفتن پویایی‌های محلی، ظرفیت‌های بالقوهٔ جامعه را به حاشیه می‌راند.

> آقای صادقی: «اینکه مثلاً شما بیایید تو محل به مناسبت میلاد امام رضا یه جشن بگیری و بری بازدهیش چقدر هست؟ چقدر تأثیرگذاره؟ هیچی، به نظر من هیچ تأثیری هیچ تأثیری نمی‌ذاره. یه بودجه‌ای به ما دادن، چیکارش می‌کنیم، می‌ریم توی پارک عماد مقنیه یه جشن می‌گیریم با چه تمی و چه کاری؟ با چه ویژگی‌ها و شرایطی؟ اصلاً

کسایی که میارن ضدفرهنگ هستند. اصلاً ضدفرهنگ اسلامی. مثلاً تو اومدی امام رضا رو تبلیغ کنی، اصلاً داری یه‌چیز دیگه تبلیغ می‌کنی.»

خانم کریمی: «یکی از مباحث عمده و اساسی در نظام برنامه‌ریزی مسئلهٔ توسعهٔ موزون است. نمی‌شه برای یک عده‌ای همین‌جوری اونجا بودجه ریخت که سطح زندگیشون بالا بره، ولی مثلاً فرهنگی کار نکرد؛ مثلاً شاخص‌های زیرساختی، شاخص‌های آموزشی و شاخص‌های بهداشت و درمانی، شاخص‌های فضای شهری شو، نرخ باسوادیشون، اینکه فضای سبز توی منطقهٔ ١٤ چقدر است؛ درصد مردمی که به امکانات اولیه بهداشتی دسترسی دارند، چقدره.»

حکمرانی ناکارآمد: فقدان مدیریت و سیاست‌گذاری کارآمد و یکپارچه تا سیاست‌های تبعیض‌آمیز با محوریت منافع نهادی و جناح سیاسی

سیاست‌گذاری در مناطق حاشیه‌ای و کم‌برخوردار نه‌تنها فاقد رویکردی بلندمدت، هماهنگ و مبتنی بر عدالت فضایی بوده ، بیشتر تابع ملاحظات سیاسی و جناحی است و درنتیجه به‌صورت مقطعی، شعاری و واکنشی اجرا می‌شود. تغییر دولت‌ها یا مدیریت‌های شهری جهت‌گیری برنامه‌ها را دچار نوسان می‌کند و مانع شکل‌گیری ثبات در تصمیم‌گیری می‌شود. همچنین، فقدان مرجعی واحد و مقتدر که بتواند سازمان‌ها، نهادها و گروه‌های فعال در منطقه را هماهنگ سازد، سبب شده تا هر نهاد براساس منافع خود عمل کند.

خانم عظیمی: «درصورتی‌که تمام امکانات منطقه مثلاً شهرداری باید ماهی یک بار دور هم بشینند، ببینند که معضل این منطقه فعلاً چیه؛ تقسیم وظایف کنند. باید شهرداری منطقهٔ ١٠ و ١٤ ماهی یک بار با هم جلسه بگذارند. یک روز در ماه مثلاً بگن سوم هر ماه بعد از ظهرش باید رئیس نیروی انتظامی باشه؛ باید رئیس آموزش‌وپرورش این طرف که منطقهٔ شیشه باشه. شهردار دو تا منطقه‌ای که اینجا متصدیش هستند باشند. بعد بیان بگن که خب این ماهی که پیش رو داریم، این برنامه رو داریم و این برنامه و این برنامه و بیاند جمع کنند.»

خانم الهام: «پیرو تمام بالا و پایین‌های سیاسی و گروه‌بندی‌هایی که دارن و درواقع جریان‌های مختلفی که میان توی حاکمیت نگاهشون به فعالیت‌های مدنی و سازمان‌های مدنی متفاوته؛ یه گروهشون میان یه مقدار تسهیل می‌کنند، راهو باز می‌کنند، میان کمک کنند. یه گروهشون میان می‌بندن یا منحل می‌کنند.»

نبود چارچوب علمی برای نیازسنجی، پایش آماری و ارزیابی اثربخشی برنامه‌های محرومیت‌زدایی

چارچوب علمی‌ای برای نیازسنجی، پایش و ارزیابی برنامه‌های محرومیت‌زدایی در منطقهٔ ١٤ اصفهان وجود ندارد و سیاست‌گذاری‌ها بر پایهٔ حدس و تجربه‌های پراکنده اتفاق می‌افتد. فقدان سیستم یکپارچهٔ اطلاعات، شاخص‌سازی عملکرد و معیارهای مشخص برای شناسایی افراد نیازمند، موجب تکرار فعالیت‌های کم‌اثر و بی‌عدالتی در توزیع خدمات شده است. همچنین نبود پژوهش و آمایش منطقه‌ای، شناخت واقعی از وضعیت اجتماعی و اقتصادی را محدود می‌کند و برنامه‌ها را از واقعیت‌های محلی دور می‌سازد، به‌گونه‌ای که برخی مداخلات به‌جای کاهش محرومیت به تشدید مشکلات منجر شده است.

خانم سلیمی: «بریم اول ببینیم کجا انجی‌او داره؛ کجا آموزش پرورشش فعاله؛ بهزیستی داره چی‌کار می‌کنه؛بعد ببینیم آیا واقعاً به حضور ما نیاز هست یا نیست. یه وقت واقعاً یه منطقه نیاز نداشته باشه؛ مثلاً میری به ادارهٔ مشارکت‌ها میگی آقا ما داریم توی این زمینه کار می‌کنیم، اگر کسی خواست بیاد توی همین زمینهٔ مشابه کار بکنه، بگید بیاد بره تحقیق کنه و موظف باشه بره ببینه این همه انجی‌او که ثبت شده، بالأخره اینکه یه اعتباری دارند و گزارشی دارند می‌دند. بره از اینها بپرسه، بعد بیاد کار خودشو شروع بکنه.»

دکتر نیک‌فر: «دوم اینکه ما شناخت نداریم از طبقات محروم. واقعاً بانک‌های اطلاعاتیم واقعاً شناخت نداریم از وضعیت مردم. وقتی که شناخت نداریم، نیازمندهای واقعی بهشون نمی‌رسه. ببین یکی بخوره به خروار، یکی نبینه به مثقال.»

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

شرایط زمینه‌ای

جدول ۳- شرایط زمینه‌ای

Table 3- Contextual conditions

مقوله‌های اصلی Main Categories	مقوله‌های میانی Sub-categories
فروپاشی خانوادگی :ویرانی پیوندهای خانوادگی در سایهٔ بی‌مسئولیتی، اعتیاد و انحرافات اجتماعی Family Disintegration: The Erosion of Family Bonds amid Irresponsibility, Addiction, and Social Deviance	خانوادهٔ کژکارکرد در فقدان مسئولیت‌پذیری و آگاهی والدین در فراهم‌آوری شرایط تربیت و پرورش فرزندان، ایجاد و رشد انحراف جنسی و ازدواج ناموفق در فضای خانواده، تأثیر اعتیاد بر فروپاشی و بهره‌کشی از خانواده. Dysfunctional family environments characterized by parents' lack of responsibility and awareness in providing appropriate conditions for children's upbringing; the emergence and development of sexual misconduct and unsuccessful marriages within the family; and the role of addiction in family disintegration and exploitation.
فضای ناهنجاری :غرق‌شدن زیست اجتماعی در هرج‌ومرج جنسی، بزهکاری و خشونت An Environment of Social Deviance: Social Life Submerged in Sexual Disorder, Delinquency, and Violence	هنجارمند نبودن روابط جنسی از روابط ناامن و بدون آگاهی با جنس مخالف تا پاتوق فحشا، کانون بزهکاری، قاچاق مواد مخدر و اسلحه، و پاتوق‌های فساد و اعتیاد، به‌مثابهٔ پناهگاه امن خلافکاران و بزهکاران، گستردگی خشونت و ناامنی در زیست اجتماعی. The lack of normative regulation of sexual relations, ranging from unsafe and uninformed interactions with the opposite sex to brothels; the presence of hubs of delinquency, drug and arms trafficking, and venues associated with vice and addiction that function as safe havens for offenders and delinquents; and the widespread prevalence of violence and insecurity in everyday social life.
گسست هم‌افزایی :پراکندگی و بی‌اعتمادی در سایهٔ فقدان همکاری بین دولت، مردم‌نهادها و جامعه Breakdown of Synergy: Fragmentation and Distrust amid the Absence of Cooperation among the State, NGOs, and the Community	فقدان ساختار هم‌افزا میان دولت، سازمان‌های مردم‌نهاد و ساکنان منطقه برای هماهنگی مشارکتی و غلبه بر رقابت منفی و موازی‌کاری، فقدان ارتباط و همکاری میان نهادهای دولتی و مدنی با دانشگاه، تلاش‌های ناکام سازمان‌های مردم‌نهاد برای ایجاد هم‌افزایی به دلیل نبود ساختار هم‌افزا، بی‌اعتمادی و فقدان انسجام اجتماعی بین مردم، تشکل‌های مردمی. The absence of a synergistic structure connecting the state, NGOs, and local residents to facilitate participatory coordination and overcome destructive competition and duplicated efforts; the lack of communication and cooperation between government and civil-society institutions and universities; the unsuccessful efforts of NGOs to foster synergy in the absence of an enabling structure; and distrust and a lack of social cohesion between residents and grassroots organizations.
گسست در زیست اجتماعی و فرهنگی :تشدید تعارضات قومی و اجتماعی در سایهٔ تنوع ناهمگرا و محدودیت‌های ساختاری مهاجران Disruption of Social and Cultural Life: Intensifying Ethnic and Social Conflicts amid Divergent Diversity and Migrants' Structural Constraints	تنوع قومیتی ملیتی و مذهبی در بافت اجتماعی منطقه، فرهنگ متعارض اتباع در سبک زندگی، ارزش‌های خانواده و جایگاه زنان، گفتمان تقابلی و خصمانه و افول مدارا، انتقال آسیب‌های اجتماعی و بزهکاری از جامعهٔ مهاجر به بومیان، تشکیل جامعهٔ غیررسمی و غیرقانونی مستقل برای رفع نیاز مهاجران، محدودیت قانونی و ساختاری افاغنه در ایجاد تشکل مردمی و دستیابی به فرصت‌های شغلی. Ethnic, national, and religious diversity within the area's social fabric; perceived cultural differences among foreign nationals in lifestyle, family values, and the status of women; confrontational and hostile discourse and declining tolerance; the transmission of social problems and delinquency from migrant communities to the host population; the formation of separate informal and unauthorized communities to meet migrants' needs; and the legal and structural constraints faced by Afghans in establishing grassroots associations and accessing employment opportunities.
تداوم فقر چندبُعدی در سایهٔ اقتصاد غیررسمی، جرائم سازمان‌یافته و ناکارآمدی اشتغال The Persistence of Multidimensional Poverty amid the Informal Economy, Organized Crime, and Ineffective Employment	استفادهٔ کالایی از انسان به‌عنوان راهبردهای کسب درآمد، اقتصاد سیاه و شبکهٔ جرائم سازمان‌یافته توسط لشکر مهاجران، فقیران و کارتون‌خواب‌ها، حاکمیت فقر چندبُعدی و ناتوانی معیشتی و فقر فرهنگی، استثمار نیروی کار و فقدان ساختارهای کاری پایدار، امن و رسمی، ایدئال‌گرایی و تضعیف فرهنگ کار و تلاش، موفقیت محدود و مقطعی اشتغال‌زایی. The commodification of human beings as an income-generating strategy; the development of a shadow economy and organized-crime networks involving large numbers of migrants, impoverished people, and people experiencing homelessness; the prevalence of multidimensional poverty, livelihood insecurity, and cultural deprivation; labor exploitation and the absence of stable, safe, and formal employment structures; idealism and the weakening of the work ethic and culture of effort; and the limited and short-lived success of job-creation initiatives.

فروپاشی خانوادگی؛ ویرانی پیوندهای خانوادگی در سایهٔ بی‌مسئولیتی، اعتیاد و انحرافات اجتماعی

همان‌طور که در جدول۳ مشاهده می‌شود در منطقهٔ موردمطالعه، خانواده‌ها با کژکارکردی عمیق مواجه‌اند و کارکردهایی مانند مراقبت، تربیت و حمایت عاطفی تضعیف شده است. والدین گاه خود درگیر آسیب‌هایی مانند اعتیاد، بزهکاری و بهره‌کشی از کودکان هستند و فرزندان به دلیل غیبت و بی‌توجهی والدین در معرض خطراتی چون کار کودک، ترک تحصیل،

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

بزهکاری، روابط پرخطر و خشونت قرار می‌گیرند. ضعف استانداردهای سکونتی و فروپاشی حریم خصوصی نیز، عادی‌شدن مشاهدهٔ رفتارهای پرخطر و در مواردی سوءاستفادهٔ جنسی را برای کودکان و نوجوانان به همراه دارد.

خانم کریمی: «اکثراً در این مناطق پدرها کارگر هستند و صبح تا شب درگیر در آوردن پول و نون خانواده هستند. نمی‌تونن آموزش ببینند. مادر بعد از یه مدتی میاد به من میگه تو رو خدا اینها رو برای شوهرامون بگید. من مثلاً دیگه بچه رو نمی‌زنم، ولی شوهرم می‌زنه.»

سرهنگ صالحی: «فقر باعث شده که باباهه با دختره که دختر معلول داره، مواد جابه‌جا می‌کنه؛ چون خرجش به دخلش نمی‌ارزه.»

خانم عظیمی: «صبح‌ها مامانه در رو قفل می‌کنه که بیرون نره. نمی‌دونه که تو خونه هم... ببین نمیگم همجنس‌گرایی حالا شیطنته...!»

فضای ناهنجاری؛ غرق‌شدن زیست اجتماعی در هرج‌ومرج جنسی، بزهکاری و خشونت

در منطقهٔ موردمطالعه، زندگی اجتماعی در فضایی آکنده از ناهنجاری و خشونت شکل گرفته است. رفتارهای پرخطر مانند مصرف مواد، بزهکاری و روابط پرخطر جنسی در فضای عمومی رواج داشته و گروه‌های بزهکار تا حدی جایگزین نهادهای رسمی شده است.

وجود پاتوق‌های مواد و فحشا و رواج خشونت‌های خیابانی و خانگی، ناامنی را به بخشی از زندگی روزمره تبدیل کرده است؛ به‌عبارت‌دیگر، مرز میان جرم و زندگی عادی کم‌رنگ و احساس امنیت اجتماعی به‌شدت تضعیف شده است.

خانم عظیمی: «من دنبال این محمدرضا برم ببینم یکی به این میگه نکش. خدا شاهده همین‌جوری توی چهارشنبه‌بازار رفت غرفه به غرفه رفت نگاه کرد، سیگارشو کشید. یکی به این نگفت، یکی اینو از دست این نگرفت بندازه. این پیداست که پس این وقتی جرئت داره در جامعه‌ای که همه می‌شناسنش بکشه بره. پس شاید تو خونه هم این آزادی رو داره. پس یه چارچوب امنیتی هست. قبح ریخته که این داره راحت می‌کشه.»

خانم عظیمی: «من هفت ساله دارم حصه میرم و میام و پنج ساله که توی کتابخونه هستم؛ ولی شاید هفت سال پیش که الآن انقدر احساس عدم‌امنیت می‌کنم، اون موقع نمی‌کردم. مامان بدبخت میگه من هر روز با بچه‌ام باید برم تا در مدرسه‌اش با اتوبوس برگردم، از ترس اینکه یهو موادی نشه. مشکلی براش پیش نیاد.»

خانم سلیمی: «راجب حصه یک ذهنیت خیلی بدی هست که خیلی مخوف و خیلی فلان است؛ یعنی شما از سوپر می‌تونی مواد تهیه کنی یا مشروب بگیری.»

گسست در زیست اجتماعی و فرهنگی؛ تشدید تعارضات قومی و اجتماعی در سایهٔ تنوع ناهمگرا و محدودیت‌های ساختاری مهاجران

مهاجرت گستردهٔ افغان‌ها و مهاجران داخلی به شکل‌گیری الگوی جدایی و حاشیه‌ای‌شدن فرهنگی انجامیده است. مهاجران به‌ویژه نسل دوم افغان‌ها و کودکان کار، به دلیل محدودیت‌های قانونی، طرد اجتماعی و ضعف حمایت آموزشی، نه امکان حفظ کامل فرهنگ مبدأ را دارند و نه در فرهنگ میزبان ادغام می‌شوند. همچنین تنوع قومی و مذهبی بدون سازوکارهای همگرایی، شکاف‌ها و شبکه‌های بستهٔ درون‌گروهی را تقویت کرده است. میان مهاجران و ساکنان بومی نوعی گفتمان تقابلی مبتنی بر سوءظن، احساس تهدید و رقابت بر سر منابع شکل گرفته که انسجام اجتماعی منطقه را تضعیف و گسل‌های فرهنگی ـ اجتماعی را تشدید کرده است.

خانم عظیمی: «اینا سنی‌اند. گفت اگر شوهر من بمیره، من ارث می‌رسم، بچه‌ها و دخترام هم ارث می‌رسند، می‌پاشیم. اختیار هیچ کدومو دیگه من ندارم. ارث می‌رسند به عمو و کی وکی و من هم همین‌طور مثل اموال شوهر من –یعنی میره زن یکی از خاندان شوهر می‌شه. می‌گفت من اگر یک پسر یک ماهه داشته باشم و شوهرم بمیره، دیگه همهٔ ما ارث می‌رسیم به پسرم و پسرم میشه همه‌کاره.»

آقای شریفی: «اینجا شهادت حضرت فاطمه که میاد، اینجا جشن‌های بزرگ می‌گیرند. یه جایی بهشون حق دادم. اونجایی که ما هم عمرکشون داریم؛ مثال می‌زنم و ما داریم به اونها فحش میدیم، اونا دارن به ما فحش میدن؛ ولی اینا علنی دارن؛ مثلا یه سوله می‌گیرن هزار تا اتباع سنی میرن داخلش و شروع می‌کنن، به بزن و برقص و بهترین لباس‌هاشون رو بپوشن.»

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

تداوم فقر چندبُعدی در سایهٔ اقتصاد غیررسمی، جرائم سازمان‌یافته و ناکارآمدی اشتغال

فقر، اقتصاد غیررسمی و بی‌ثباتی شغلی در سایهٔ جرائم سازمان‌یافته، استثمار گروه‌های آسیب‌پذیر مانند مهاجران، کودکان کار و کارتن‌خواب‌ها را رقم زده است. مهاجران ایرانی و افغان به دلیل نبود حمایت قانونی، نیروی کار ارزان و بی‌دفاع محسوب می‌شوند و کودکان نیز در مشاغل خطرناک به کار گرفته می‌شوند. همچنین تن‌فروشی، خرید و فروش نوزاد و اعضای بدن در سایهٔ فقر و اعتیاد به‌عنوان سازوکاری برای کسب درآمد پذیرفته شده است. بازار ضایعات و بازیافت نیز با جذب معتادان و افراد فاقد مهارت و پیوند با سرقت و توزیع مواد مخدر به بازتولید چرخهٔ بزهکاری، اعتیاد و فقر پایدار دامن می‌زند.

آقای عباسی: خود این ضایعاتیا اینها سرمایه دارند؛ اسمش ضایعاتیه. همین ضایعاتیا جای خواب میدن. به‌جای اینکه جنسو بدن و جنسو بفروشند، مواد مخدر میدند بهشون به‌جای پول.»

آقای شریفی: «اینها دچار اعتیاد هستن. دیدید؟ با یه وعضی الآن نشست اینجا. می‌بینید با یه وضع خماری داره بازیافت رو جمع می‌کنه. بعدازظهر که میام اینجا و بازیافتم رو میدم، به‌جای پول مواد به من میدند؛ یعنی پولی دریافت نمی‌کنه. یه بسته تریاک یا شیشه یا هرچیزی بهشون میدند.»

آقای نوری: «افراد خودشان را در آیینهٔ دیگران می بینند. در محلاتی که گمنامی هویتی وجود دارد و اوراق هویتی ندارند، جذب اقتصاد زیرزمینی می‌شوند؛ مثلاً زباله‌گردان زیاد می‌شوند؛ چون زیرزمینی زندگی می‌کنند. تحصیلات و رشد رسمی نمی‌توانند داشته باشند و به اقتصاد سیاه روی می‌آورند.»

عوامل مداخله‌گر

جدول ۳- عوامل مداخله‌گر

Table 4- Intervening conditions

مقوله‌های اصلی Main Categories	مقوله‌های فرعی Subcategories
ناکارآمدی آموزش‌وپرورش :آموزش ناکارآمد در سایهٔ فساد، تبعیض و فقدان ساختارهای سوادمحور و همدلانه	وجود فساد و رانت از تأسیس مدارس غیردولتی و اخذ شهریه‌های زیاد در منطقهٔ محروم و نبود نظارت بر عملکرد مدارس، فقدان ساختار آموزشی سوادمحور و تربیت‌محور، ناکارآمدی سیاست‌های استخدامی و کمبود معلمان متخصص و آشنا با بافت منطقه.
Ineffectiveness of the Education System: Ineffective Education amid Corruption, Discrimination, and the Absence of Literacy-Oriented and Supportive Structures	Corruption and rent-seeking in the establishment of private schools and the charging of high tuition fees in a deprived area, coupled with inadequate oversight of school performance; the absence of an educational structure oriented toward literacy and holistic development; ineffective teacher-recruitment policies; and a shortage of qualified teachers familiar with the area's social and cultural context.
ناهنجاری در خیرگرایی گروه‌های مردم‌نهاد در سایهٔ اقدامات غیرعلمی، خودمحور و نمایشی	تخصصی‌نبودن گروه‌های مردم‌نهاد در حوزهٔ واحد، نبود رویکرد و محتوای تخصصی و علمی، فرهنگ ضعیف کار داوطلبانه، متناسب‌نبودن اقدامات و راهبردها با ظرفیت گروه‌های مردم‌نهاد، فقدان وجود برنامه‌ریزی مشخص، نقشهٔ راه و هدف‌گذاری، نگرش ویترینی خیریه‌ها به جذب مددجو، خیرخواهی با انگیزهٔ ارضای حس معنوی و خودارزشمندی و برندسازی، خدشه به کرامت انسانی و بازتولید فرهنگ فقر.
Distortions in NGO Philanthropy: Unsystematic, Self-Centered, and Performative Interventions	The lack of specialization among NGOs within a clearly defined field; the absence of professional, evidence-based approaches and content; a weak culture of volunteering; a mismatch between interventions and strategies and the capacities of NGOs; the lack of clear planning, road maps, and objectives; charities' showcase-oriented approach to recruiting beneficiaries; philanthropic activities motivated by the gratification of spiritual needs and self-worth and by brand-building; and the undermining of human dignity and reproduction of a culture of poverty.
انزوای سازمان‌های مردم‌نهاد :فلج‌شدن ظرفیت‌ها در سایهٔ بی‌توجهی دولتی، کمبود منابع و فرهنگ داوطلبی ناپایدار	به رسمیت نشناختن و ضعیف نگه‌داشتن و استفاده‌نکردن از ظرفیت اطلاعاتی و تجربی سازمان‌های مردم‌نهاد توسط نهاد دولتی، فقدان حمایت و پشتیبانی از سازمان‌های مردم‌نهاد، استمرارنداشتن فعالیت به دلیل نبود منابع مالی پایدار و وابستگی به دولت.
Marginalization of NGOs: The Paralysis of Their Capacities amid Governmental Neglect, Resource Shortages, and an Unsustainable Volunteering Culture	The failure of government institutions to recognize NGOs, the deliberate or de facto weakening of their capacities, and the underutilization of their informational and experiential resources; the lack of support for NGOs; and the discontinuity of their activities due to the absence of sustainable funding and their dependence on the state.

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

ناکارآمدی آموزش‌وپرورش: آموزش ناکارآمد در سایهٔ فساد، تبعیض و فقدان ساختارهای سوادمحور و همدلانه

فضای مدرسه برای بسیاری از دانش‌آموزان با تحقیر، تبعیض و ناامنی روانی همراه است و رفتارهای طبقاتی برخی معلمان، احساس تعلق به مدرسه را تضعیف می‌کند. گسترش مدارس غیردولتی و هزینه‌های زیاد آموزش نیز فرصت‌های برابر آموزشی و تحرک اجتماعی را محدود کرده است. همچنین سیاست‌های استخدامی ناکارآمد، کمبود و غیرتخصصی بودن معلمان، ناآشنایی آنان با بافت فرهنگی منطقه و تراکم زیاد کلاس‌ها موجب ضعف در یادگیری سواد پایه و افزایش ترک تحصیل در مقاطع بالاتر شده است.

آقای صادقی: سیستم آموزشی که خیلی ضعیفه مثلاً من سال قبل که دخترم نهم بود می‌گفت ما یه معلم ریاضی داریم که میاد از آشپزی برامون میگه کلا آشپزی میگیره کلیپ آشپزی می‌گیره و نمره کیلویی می‌داد بعد من رفتم به مدیر گفتم مدیر گفت ما معلم نداریم گفتم معلم نداریم که حرف نشد تو داری جوون‌های این منطقه رو اصلاً بیچاره می‌کنی!

خانم عظیمی: «اینجا بیشتر از ۲۰۰ تا کارنامه داریم که من به آقای فلانی گفتم. گفتم رندم چشمتو ببند، یکی از اینها رو بکش بیرون. الآن این سوم بوده. کارنامه میگه چی؟ میگه قبوله. اینو بیار اگر این تونست دو خط املا از کتاب سوم بدون غلط برای تو بنویسه، گردن منو بزن.»

آقای صادقی: «یک مدرسه اومدن توی محلهٔ ما تأسیس کردن، از طرف یه خیریه؛ ولی خب، پول ازمون گرفت. پول دادیم، سال دیگه اومد چند برابرش کرد. من گفتم نمی‌خوام دخترم اینجا درس بخونه، برش می‌گردونم همون مدرسه‌ای که بود؛ ولی اینا همدستی کردن. گفتن کسایی که از این مدرسه میان، اون مدرسه نمی‌تونه ثبت‌نامشون کنه و ثبت‌نام نمی‌کردند؛ چون می‌گفتند اون مدرسه خلوت میشه. شما برو آموزش‌وپرورش بگو چرا دارن این کارو می‌کنند. هیچ‌کس جوابگو نیست.»

ناهنجاری در خیرگرایی گروه‌های مردم‌نهاد در سایهٔ اقدامات غیرعلمی، خودمحور و نمایشی

خیرگرایی با پراکندگی، غیرتخصصی بودن و رویکردهای نمایشی عجین شده و به‌جای توانمندسازی به بازتولید فقر و وابستگی انجامیده است. بسیاری از سازمان‌های مردم‌نهاد بدون مأموریت و مهارت مشخص در حوزه‌های متنوعی فعالیت می‌کنند و منابع محدود را در برنامه‌های سطحی و موازی مصرف می‌کنند، درحالی‌که نیازهای اصلی منطقه بی‌پاسخ می‌ماند. همچنین نبود نیازسنجی، ارزیابی اثرگذاری و محتوای استاندارد باعث شده است تا فعالیت‌ها بر تجربه‌های فردی و روش‌های غیرعلمی متکی باشد. ضعف فرهنگ داوطلبی، دشواری جذب و نگهداشت داوطلبان و کمبود آموزش حرفه‌ای نیز موجب شده تا فعالیت‌ها مقطعی، ناپایدار و بدون نتیجه باقی بمانند.

آقای شریفی: «فکر کنید خانواده‌ها و مددجوها موش‌های آزمایشگاهی خیلی‌ها هستن. هرکسی به یک نحو اینا رو می‌کشونه. یه طرف فلان مجموعه میگه آقا بیا برنج بهت میدم. فلان مجموعه میگه آقا بیا ببرمت شهربازی. هیچ اتفاقی نمی‌افته و این معضله هست. چرا؟ چون ویترین یک خیریه مددجوهاش هست.»

خانم سلیمی: «خیلی از این خیریه‌ها کنار یه بنگاه اقتصادی هستند و اینا باعث میشه که اون بنگاه اقتصادیشون معاف از مالیات بشه. هم شأن اجتماعی براشون میاره و هم معاف از مالیاتشون می‌کنه.»

خانم محمدی: «این خیریه‌ها درواقع دارند راحت‌طلبی و گداپروری رو ترویج می‌کنند. هستند واقعاً کسانی‌اند که اونجا نیازمند باشند؛ ولی ۷۰درصدشون سطح مالی خیلی خوبی دارند. اکثرشون دارند، ولی هی می‌خوان بیشتر داشته باشند.»

انزوای سازمان‌های مردم‌نهاد؛ فلج‌شدن ظرفیت‌ها در سایهٔ بی‌توجهی دولتی، کمبود منابع و فرهنگ داوطلبی ناپایدار

نگاه سلسله‌مراتبی و امنیت‌محور دولت به‌جای حمایت و مشارکت موجب بی‌اعتمادی متقابل، نادیده‌گرفتن دانش محلی و تضعیف مشارکت مردمی شده است. هم‌زمان، کمبود حمایت مالی و حقوقی و تبعیض در تخصیص منابع، این نهادها را در چرخه‌ای از بی‌ثباتی و تلاش برای بقا قرار داده

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

است. نبود سازوکارهای اقتصاد اجتماعی و درآمدزای پایدار نیز فعالیت‌ها را به کمک‌های مقطعی و کم‌اثر محدود کرده و به فرسایش نیروی انسانی و کاهش داوطلبان انجامیده است.

خانم سلیمی: «به هیچ عنوان حاضر نمی‌شند از ما مشورت بگیرند. اداشو در میارن. دعوتمون می‌گیرن که مثلاً می‌خواد از ما مشورت بگیرند؛ مثلاً در جلسه ای موضوع کودکان فاقد مدرک هویتی زباله‌گرد و محروم از تحصیل بود، ولی تهش چیزی تصویب شد که قبلاً تصویب شده بود و اصلاً من شوکه بودم و داشتم نگاه می‌کردم. هرچی من تو سر خودم زدم و وسط حرف اینا می‌پریدم، اونا می‌گفتن نه تو ساکت باش؛ صبر کنید فلانی صحبت بکنه. فکر می‌کنند که اون چیزی که ما می‌گیم، سیاه‌نماییه. بزرگش می‌کنیم و به ما میگن شما زیادی حساس هستین. تجربه ندارین. جوونین و هزار و یک انگ به ما می‌بندند.»

خانم الهام: «الآن هر چقدر فضای اجتماعی سیاسی جامعه دچار نوسان بشه و تنش بشه و انقباض انبساط پیدا کنه، اینا واکنش‌ها و برخوردهاشون متفاوت میشه. از شکل‌گیری نهادای مدنی واهمه دارند. تهش اینه.»

خانم الهام: «سازمان‌هایی که مجوز میدند و سازمان متولی، معمولاً میاد به این گروه‌هایی که مجوز داده، از اینکه حمایت معنوی کنه، از اینکه اصلاً بهت گاهی یه سری بزنه، یه تشویقی بکنه، بگه ما بهتون مثلاً بودجه بدیم، حمایت مالی می‌کنیم یا بتونن وصلمون کنن به یه سری نهادهای دیگه کمک بکنند. نه‌تنها اونا نیست، بلکه هر دفعه دنبال بهانن که یکی رو رد کنن؛ یکی رو منحل کنند؛ یکی رو کنسل کنند.»

راهبردها

جدول ٤- راهبردها

Table 5- Strategies

مقوله‌های اصلی Main Categories	مقوله‌های میانی Subcategories
خیز توانمندسازی :رهایی از محرومیت با محوریت زنان، مشارکت اجتماع‌محور و اقتصاد محلی The Empowerment Drive: Overcoming Deprivation through Women's Empowerment, Community-Based Participation, and the Local Economy	لزوم توانمندسازی گام‌به‌گام با اولویت‌بخشی به نقش زنان، توانمندسازی اجتماع‌محور از طریق رشد مشارکت‌پذیری ذی‌نفعان و الگوسازی مسجد، توانمندسازی اقتصادی از طریق وام، بن‌های خرید و اشتغال‌زایی. The need for gradual empowerment, prioritizing women's roles; community-based empowerment through enhancing stakeholders' capacity and willingness to participate and using the mosque as a model; and economic empowerment through loans, purchase vouchers, and job creation.
شکوفایی آموزشی مردم‌نهاد :توانمندسازی از طریق آگاهی‌بخشی و مهارت‌افزایی غیررسمی NGO-Led Educational Flourishing: Empowerment through Awareness-Raising and Informal Skills Development	افزایش آگاهی و ارتقای مهارت‌های فردی و اجتماعی در اثر آموزش غیررسمی گروه‌های مردم‌نهاد، فراهم‌آوری امکانات برای توانمندسازی تحصیلی. Raising awareness and enhancing individual and social skills through the informal education provided by NGOs, alongside making resources available to support educational empowerment.

خیز توانمندسازی؛ رهایی از محرومیت با محوریت زنان، مشارکت اجتماع‌محور و اقتصاد محلی و شکوفایی آموزشی مردم‌نهاد؛ توانمندسازی ازطریق آگاهی‌بخشی و مهارت‌افزایی غیررسمی

یافته‌ها نشان می‌دهد که کنشگران محلی برای مقابله با فقر، رویکردی مبتنی بر «خیز توانمندسازی» را ازطریق آموزش، مشارکت اجتماعی و تقویت اقتصاد محلی دنبال کرده‌اند. آموزش‌های غیررسمی گروه‌های مردم‌نهاد دراین‌زمینه نقش محوری دارد و فراتر از انتقال دانش، سعی در ارتقای آگاهی انتقادی، مهارت‌های زندگی و توانمندی‌های فنی، تقویت عاملیت فردی و اجتماعی، به‌ویژه در میان زنان و کودکان دارد. در بُعد اقتصادی نیز اشتغال‌های خرد و خانگی همراه با وام‌های بدون بهره و بن‌های خرید کالا به‌عنوان بخشی از فعالیت ارائهٔ ارزاق در گروه‌های مردم‌نهاد رواج گسترده‌ای دارد.

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

خانم سلیمی: «و ارزاق‌مون رو هم در قالب بـن میـدیم؛ چون که عزت نفس اینها حفظ بشه و خودشون یـاد بگیرنـد که خودشون برن خرید کنند و دو اینکه ما از مغازه‌های خود محل این بن‌ها رو تهیه می‌کنیم تا یه کمکـی هـم بـه همـون مغازه‌ها بشه؛ یعنی چرخش این اقتصاد خود منطقه بشه.»

آقای نادری: «کار سـومی کـه دسـت گـرفتیم، مباحـث کارآفرینی و اشتغال خـانگی اسـت. اعتقـادمون بـر اینـه کـه کارگاه نزنیم تا همه بیان و کارگاه کـار کننـد، بلکـه کـار رو ببریم داخل خونه‌ها؛ مثلاً الآن چند تا کارگاه داخـل خونـه‌ها زدیم که مادر الآن سر زندگیشه. پیش بچـه‌ها و همسرشـه و تو خونه داره کار هم انجام میده.:

خانم عظیمی: «تلاشی که کردیم کلاس‌های کنکورمـون رو جمعه‌ها همیشه برگزار کردیم. دانشجوهای ارشد میاند و با بچه‌ها کار می‌کنند؛ چون هزینهٔ دانشگاه آزاد و اینـا زیـاده. همون دولتیش هم خـرج داره. بعـد هـم اینـا رو می‌سـپاریم دست یه حامی‌های خیر که اگه این تهرونم قبول شد، هزینـه رفت‌وآمد و کتابش رو اون بده. خیلی هم اثر خوبی دیدیم.»

پیامدها

جدول ۵- پیامدها

Table 6- Consequences

مقوله‌های اصلی Main Categories	مقوله‌های میانی Subcategories
ناامیدی جمعـی در بسـتر بحران‌هـای اجتمـاعی و زیست محیطی Collective Despair amid Social and Environmental Crises	تشدید بحران آسـیب‌های اجتمـاعی و ناامیـدی جمعـی از تغییـرات مثبـت؛ پیشـرفت محـدود و متـأثر از بحران‌های مقطعی کشور؛ بازتولید محرومیت منطقه از طریق مهاجرت افراد توانمنـد و جـایگزینی آنـان بـا .افراد بی‌خانمان و آسیب‌دیده؛ ترک تحصیل و گرایش به کارهای کاذب The intensification of social-harm crises and collective despair over the prospect of positive change; limited progress shaped by the country's recurrent crises; the reproduction of the area's deprivation through the out-migration of capable residents and their replacement by homeless and vulnerable people; school dropout and a turn toward precarious or informal work.
انـزوای هـویتی :غرق‌شـدن در طـرد اجتمـاعی، خودانگاره منفی و تلاش برای بازسازی هویت محلی Identity-Based Isolation: Immersion in Social Exclusion, a Negative Self-Image, and Efforts to Reconstruct Local Identity	ایزوله‌شدن و طرد اجتماعی و قطع ارتباط ساکنان محله با سطح شهر؛ روحیـه انفعـال، فقـدان خودبـاوری، عزت‌نفس و آگاهی عمومی؛ تلاش برای بازسازی هویتی مطلوب و برجسته‌سـازی الگوهـای موفـق محلـی؛ .برچسب محرومیت و تثبیت ذهنیت و خودانگاره منفی Social isolation and exclusion, alongside the disconnection of neighborhood residents from the wider city; passivity and a lack of self-confidence, self-esteem, and public awareness; efforts to reconstruct a desirable identity and highlight successful local role models; and the stigma of deprivation and consolidation of a negative mindset and self-image.
طمع و مصرف‌گرایی نمایشی در سایه نادیده‌گرفتن نیازهای اصیل Greed and Conspicuous Consumption amid the Neglect of Genuine Needs	رشد طمع و فریبکاری و نمایش زندگی فقیرانه برای دریافت هرچه بیشتر کمک‌های معیشتی؛ رفتار مالی پارادوکسیکال، از مصرف‌گرایی نمایشی تا صرف‌نکردن منابع مالی در جهت پیشرفت و تأمین نیازهای .اصیل؛ اتلاف منابع مالی، زمان و ظرفیت نهادی The growth of greed and deceptive practices, including the performance of poverty to obtain greater amounts of livelihood assistance; paradoxical financial behavior, ranging from conspicuous consumption to the failure to allocate financial resources toward progress and the fulfillment of genuine needs; and the waste of financial resources, time, and institutional capacity.

ناامیـدی جمعـی در بسـتر بحران‌هـای اجتمـاعی و زیست‌محیطی

منطقهٔ ۱٤ اصـفهان بـا نـوعی درمانـدگی اجتمـاعی و انـزوای هویتی مواجه شده است. افراد توانمندشده از منطقهٔ مهـاجرت می‌کنند و گروه‌های آسیب‌پذیر و فاقد مهارت جـایگزین آنهـا می‌شوند و همین موضوع منطقـه را در یـک سـیکل بازتولیـد محرومیت گرفتار کرده است. پیشرفت منطقه باتوجه‌به کثـرت آسیب‌ها و معضلات، چشمگیر نبوده و تحت‌تأثیر بحران‌هـای مقطعی کشور مانند بحران‌های اقتصـادی و همـه‌گیری کرونـا متوقف و حتی سیر نزولی یافتـه اسـت و همـین موضـوع بـه ناامیدی جمعی در منطقه منجر شده است.

خانم سلیمی: «یه ایراد دیگه‌ای که ایـن مهـاجرا دارنـد، وقتی به یـه سـطحی از رفـاه می‌رسـند، مهـاجرت می‌کننـد.

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

دوباره یا میرن ترکیه یا میرن آلمان؛ یعنی قشر توانمندشدهٔ افغانستانی در ایران نمی‌مونه.»

خانم عظیمی: «محیط‌هایی که تو توش ریشه نداری و برات هم مهم نیست، حالا این امروز من رو این‌جوری ببینی، فردا یه شکل دیگه ببینی، اهمیتی نداره.»

آقای مهدوی: «این پژوهشی که شما دارید می‌کنید، چقدر فکر می‌کنید مفید واقع میشه؟ تو حالا این مصاحبه‌ها را پر کردی رفتی مدل هم ساختی، راه به جایی نمی‌بره و هیچ‌وقت عملی نمیشه. قبل از شما یک گروهی زیر نظر وزارت کشور با مجوز وزارت کشور اومدن و با تمام گروه‌های خیریه مصاحبه کردند. نه در اصفهان، بلکه در شهرهای دیگه؛ ولی کلاً کارشون به جایی نمیرسه.»

انزوای هویتی: غرق‌شدن در طرد اجتماعی، خودانگارهٔ منفی و تلاش برای بازسازی هویت محلی

این منطقه در فضایی ایزوله و کم‌ارتباط با بدنهٔ شهر شکل گرفته است؛ جایی که انفعال اجتماعی، کاهش خودباوری و ضعف عزت‌نفس در میان ساکنان بر کیفیت حضور و مشارکت عمومی سایه انداخته است. با اینکه تلاش‌هایی برای بازسازی هویت مطلوب و برجسته‌کردن الگوهای موفق محلی انجام شده، اما برچسب محرومیت و ذهنیت خودانگارهٔ منفی در ساکنان تثبیت شده است.

آقای نوری: «معناهای ذهنی اجتماعی باعث موانع محرومیت‌زدایی می‌شود. محرومیت گاهی به‌خاطر برچسب‌زنی و تثبیت هویتی است. در حصه برچسب محرومیت زدیم. تثبیت هویت فقیر و محرومیت صورت گرفته و نمی‌توانیم ذیل آن حرکت کنیم.»

طمع و مصرف‌گرایی نمایشی در سایهٔ نادیده‌گرفتن نیازهای اصیل

ساکنان منطقه دچار رفتار مالی پارادوکسیکال هستند؛ از یک‌سو مصرف‌گرایی نمایشی در آنها نمود دارد و ازسوی دیگر، منابع مالی در مسیر نیازهای اصیل مانند آموزش، سلامت و نیازهای فرهنگی صرف نمی‌شود. نمایش تصنعی فقر و تقلا برای دریافت هرچه‌بیشتر کمک‌های معیشتی در کنار رواج روحیهٔ فریبکاری، فضایی را شکل می‌دهد که در آن منابع مالی، زمان و ظرفیت نهانی به اتلاف می‌رسد.

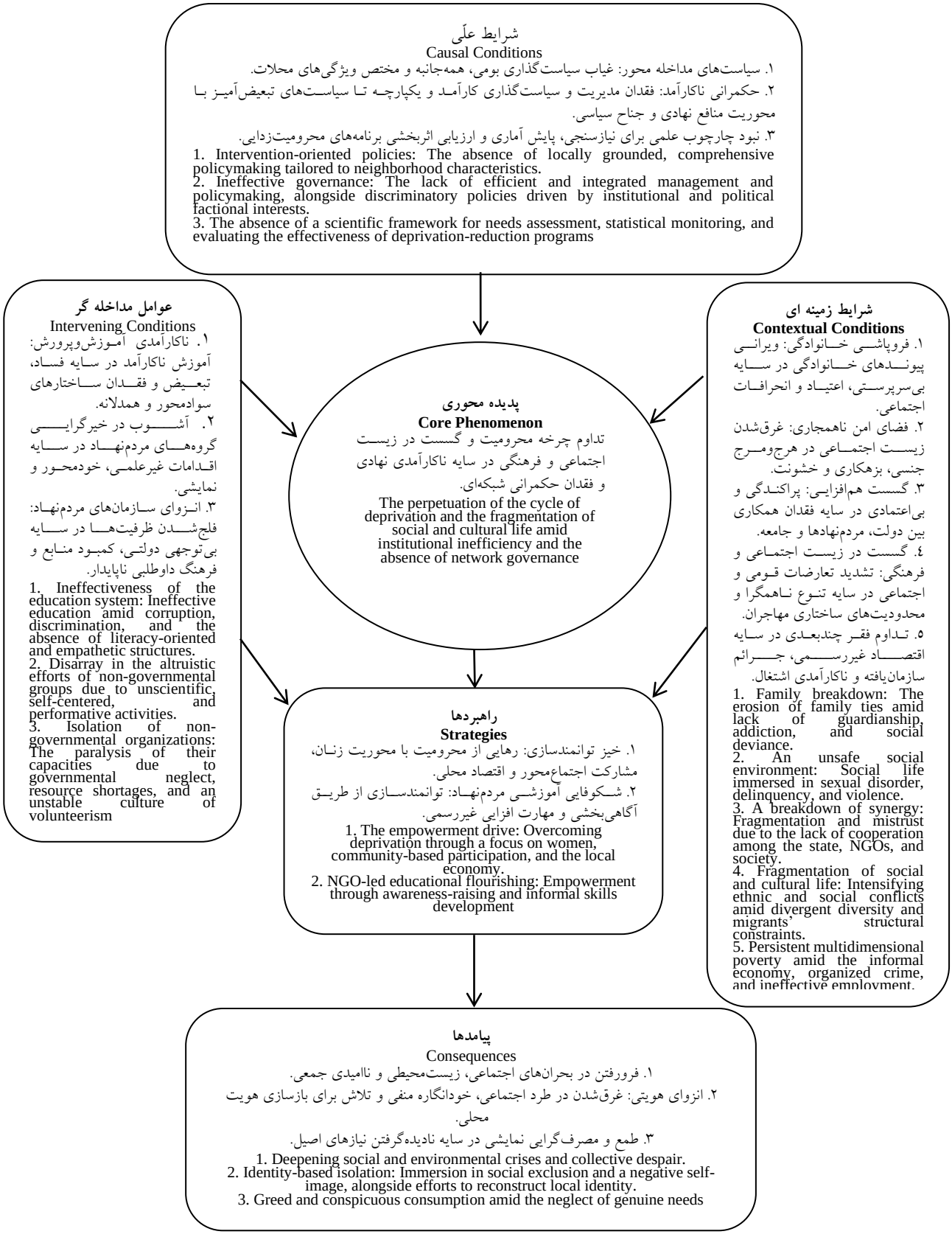
خانم کریمی: «مادره حاضر نیست ۲۰۰ تومان، ۳۰۰ تومان برای کلاس کودکش بده، ولی خوب دستشو می‌بینی، می‌بینی طلا تو دستش داره. یا مثلاً می‌بینی حاضر نیست پول برای کلاسش بده، ولی مدام تنوع‌طلبی داره توی لباس پوشیدنش.»

آقای شریفی: «اینا سیاست اینا روزا تو خونه می‌شینن، چون فهمیدن روزها خیریه‌ها میان بهشون کمک می‌کنند. شبا می‌ریزن بازیافت جمع می‌کنن. تو حین این بازیافت جمع کردن، میرن با مردم صحبت می‌کنن که آقا ما بدبخت بیچاره‌ایم، ما چیزی نداریم و اونا رو می‌کشن به این منطقه و یه چیزی از اونها می‌گیرند.»

پدیدهٔ محوری: تداوم چرخهٔ محرومیت و گسست در زیست اجتماعی و فرهنگی در سایهٔ ناکارآمدی نهادی و فقدان حکمرانی شبکه‌ای

«چرخهٔ محرومیت» مفهومی چندبُعدی است که به فرایند بازتولید نابرابری‌های اقتصادی، فرهنگی و نهادی در گذر زمان اشاره دارد؛ فرایندی که در آن، شرایط ساختاری و نهادیِ محروم‌ساز، خود به بازتولید مجدد همان شرایط می‌انجامد و امکان گسست از وضعیت فقر و به‌حاشیه‌رانی را برای کنشگران اجتماعی مسدود می‌سازد. این چرخه برخلاف تلقی‌های تقلیل‌گرایانه، دربرگیرندهٔ شبکه‌ای از محرومیت‌های درهم‌تنیده در حوزه‌های معیشت، آموزش، سلامت، منزلت اجتماعی و دسترسی به منابع قدرت است. از این منظر، محرومیت نه وضعیتی ایستا بلکه سازوکاری پویاست که از خلال روابط نابرابر قدرت و توزیع ناعادلانهٔ سرمایه‌های اقتصادی، فرهنگی و نمادین بازتولید می‌شود. چرخهٔ محرومیت به‌ویژه در مناطق حاشیه‌ای و کم‌برخوردار نمود عینی می‌یابد. فقدان حکمرانی شبکه‌ای وضعیتی است که در آن میان نهادهای رسمی دولت، نهادهای مدنی و شبکه‌های محلی هیچ نوع هماهنگی و هم‌افزایی وجود ندارد. هر نهاد به‌صورت جزیره‌ای عمل می‌کند، بدون آنکه سازوکار ارتباطی مؤثری برای انتقال نیازها و پاسخ‌ها در میان آنها وجود داشته باشد. این امر به شکل‌گیری نوعی حکمرانی منجر می‌شود که در ظاهر از ساختارهای نهادی برخوردار است، اما در عمل فاقد کارکرد واقعی است.

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

شکل ١- الگوی پارادایمی موانع محرومیت‌زدایی در منطقهٔ ١٤ اصفهان

Fig 1- Paradigmatic model of barriers to deprivation alleviation in district 14 of Isfahan

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

بحث و نتیجه

همان‌گونه که مدل پارادایمی پژوهش نشان می‌دهد، سیاست‌گذاری‌ها و مداخلات شهری غالباً بدون سنجش و پایش آماری دقیق و نیز بدون شناخت علمی از نیازهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی منطقه شکل می‌گیرد و تصمیم‌گیری‌ها و مداخلات بر پایهٔ نیازهای زیستی ساکنان و طبق برنامه‌ریزی‌های منظم با اهداف کوتاه‌مدت و بلندمدت شکل نمی‌گیرد، بلکه بیشتر تحت‌تأثیر تغییرات سریع جناح‌های سیاسی و متأثر از منافع سازمانی است؛ به‌صورتی‌که با به قدرت رسیدن هر جناح سیاسی، مسیر سیاست‌گذاری و اهداف به‌کلی تغییر می‌یابد و امکان اجرای هرگونه برنامه و مداخله‌ای را به‌صورت پایدار و در بلندمدت نفی می‌کند؛ به همین دلیل اهداف ناقص می‌ماند و به سرانجام نمی‌رسد؛ در همین راستا ادبیات کوتاه‌نگری سیاسی[1] نشان می‌دهد که سیاست‌گذاران تحت‌تأثیر چرخه‌های انتخاباتی و رقابت‌های جناحی، سیاست‌هایی را ترجیح می‌دهند که منافع کوتاه‌مدت و قابل‌رؤیت برای ذی‌نفعان فوری فراهم کند، دربرابر سرمایه‌گذاری‌های سیاستی بلندمدت که ثمرات آنها دیرتر و کمتر قابل‌انتساب به جناحی خاص است (Jacobs, 2016). این کوتاه‌نگری در نظریهٔ نهادی نورث (1990) ریشه در فقدان سازوکارهای تعهد معتبر[2] میان نهادهای حاکم دارد. از این منظر، نهادهای شهری فاقد ساختارهایی است که پایبندی به برنامه‌های بلندمدت را حتی پس از تغییر قدرت سیاسی الزام‌آور سازد و صرف منابع بدون دستیابی به پیامد پایدار به‌طورمستقیم به تداوم پدیدهٔ مرکزی این پژوهش، یعنی چرخهٔ محرومیت و گسست دامن می‌زند.

از جهت دیگر، در بُعد کلان نابرابری، بُعد کتمان‌ناپذیر در این منطقه، صرفاً در قالب کمبودهای خدماتی یا ضعف زیرساختی تقلیل‌پذیر نیست و در سایهٔ آن توزیع نامتوازن منابع، فرسایش ظرفیت‌های اجتماعی و کاستی در سازوکارهای حکمرانی شهری تقویت می‌شود. در این چارچوب، حوزهٔ آموزش‌وپرورش که یکی از نهادهای این عرصهٔ نابرابر است، در ارائهٔ خدمات آموزشی، دسترسی به معلمان توانمند و فرایندهای تربیتی در قیاس با سایر مناطق شهری در وضعیت محرومیت مزمن قرار دارد. این مهم نه‌تنها فرصت‌های رشد و تحرک اجتماعی را برای کودکان و نوجوانان محدود می‌سازد، بلکه به بازتولید چرخهٔ بی‌سوادی، گرایش به اشتغال زودهنگام و افزایش احتمال سوق‌یافتگی به رفتارهای انحرافی و بزهکارانه دامن زده است. به بیان دیگر، نظام آموزشی در این منطقه، به‌جای ایفای نقش توانمندساز و جبران‌کننده در مواردی خود به عاملی برای بازتولید ذهنیت انفعالی، احساس طردشدگی و تضعیف انگیزش تحصیلی در میان دانش‌آموزان بدل شده و حتی گاه زمینه‌ای مساعد برای یادگیری و اشاعهٔ رفتارهای پرخطر فراهم آورده است. پژوهش‌های آهنچیان (۱۳۸۶)، عبدالله‌زاده و همکاران (۱۴۰۱) و کریمیان بستانی و رجبی (۱۳۸۹) نیز این نتایج را تأیید کرده است که در مناطق محروم، کیفیت خدمات آموزشی مانند مهارت معلمان، وسایل آموزشی و بهره‌وری آموزشی در وضعیت نامطلوب قرار دارد.

بُعد دیگری از نابرابری را می‌توان در وضعیت شکنندهٔ امنیت اجتماعی و ضعف سازوکارهای نظارتی و انتظامی در منطقه مشاهده کرد. فقدان حضور مؤثر و مداوم نیروهای انتظامی و نهادهای مسئول در کنار شکنندگی این بافت در سطوح اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بستری نسبتاً امن برای شکل‌گیری و تداوم برخی اشکال بزهکاری و حتی جرائم سازمان‌یافته فراهم ساخته است. پژوهش‌های یوسفوند (۱۴۰۴) و شمایی و واحدی‌نژاد (۱۳۹۷) نیز بیان می‌دارد در مناطقی که محرومیت شدید در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و ... وجود داشته باشد، امنیت اجتماعی تضعیف شده و جرائم سازمان‌یافته رشد می‌کند. پژوهش پوراحمد و همکاران (۱۳۹۹) نیز اجرای درست عدالت درزمینهٔ امنیت اجتماعی و قانونمندی را عامل مؤثری بر زیست‌پذیری در کانون‌های جرم‌خیز می‌داند.

افزون بر این، این منطقه به دلیل ارزانی نسبی زمین و مسکن به یکی از کانون‌های اصلی جذب و استقرار مهاجران داخلی و خارجی تبدیل شده است؛ فرایندی که در شرایط فقدان سازوکارهای کارآمد شناسایی، پایش و ساماندهی

[1] Political Short-termism
[2] Credible Commitment

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

جمعیت تازه‌وارد، منطقه را به حیاط‌خلوت شهر برای تمرکز مسائل و آسیب‌های اجتماعی پیچیده تبدیل کرده است؛ در همین راستا، با استفاده از رویکرد فریزر[1] (2008) می‌توان گفت که عدالت اجتماعی را نمی‌توان صرفاً در بُعد اقتصادی و توزیع منابع خلاصه کرد، بلکه باید آن را در سه ساحت به‌هم‌پیوستهٔ بازتوزیع[2]، بازشناسی[3] و بازنمایی[4] بررسی کرد. بر این مبنا، آنچه در منطقه مشاهده می‌شود، مصداقی روشن از هم‌پوشانی و تشدید متقابل هر سه بُعد نابرابری فریزری است؛ کاستی در دسترسی به خدمات آموزشی و امکانات زیرساختی، بیانگر بُعد بازتوزیعی محرومیت است؛ شکل‌گیری احساس طردشدگی، ذهنیت انفعالی و کاهش انگیزش تحصیلی در میان دانش‌آموزان حاکی از آسیبی است که در بُعد بازشناسی رخ می‌دهد و به عدم به‌رسمیت‌شناختن جایگاه اجتماعی ساکنان این منطقه دامن می‌زند و سرانجام، غیبت سازوکارهای مؤثر شناسایی، پایش و سامان‌دهی جمعیت مهاجر و نیز عدم‌حضور مستمر نهادهای انتظامی نشان از طرد این گروه‌ها از فرایندهای تصمیم‌گیری و چارچوب‌های رسمی حکمرانی شهری دارد.

همچنین آنچه به این نابرابری دامن می‌زند و به تسهیل و تسریع آن منجر شده است، آشفتگی نهادی و بی‌قاعدگی حاکم بر عرصهٔ خیررسانی و ارائهٔ خدمات حمایتی ازسوی سازمان‌های مردم‌نهاد و سازمان‌های دولتی است. فقدان هماهنگی، انسجام و تقسیم کار روشن میان این نهادها موجب شده است تا فرایند ارائهٔ خدمات با بی‌نظمی ساختاری مواجه شود؛ وضعیتی که به موازی‌کاری، هدررفت بخش چشمگیری از منابع مالی و ظرفیت‌های انسانی انجامیده است. در چنین شرایطی، توزیع حمایت‌ها از منطق عادلانه و هدفمند فاصله گرفته و همچنین زمینهٔ سوءاستفادهٔ برخی افراد را با نمایش فقرکاذب فراهم کرده است. افزون بر این موضوع، ارائهٔ بی‌حدوحصر و بدون قاعدهٔ کمک‌ها و خدمات و بدون هماهنگی میان گروه‌ها، زمینهٔ شکل‌گیری مددجوپروری و روحیهٔ وابستگی و انفعال را بیش‌ازپیش فراهم ساخته است. دراین‌زمینه پژوهش‌های بهشتی (١٣٩٧)، بهشتی و همکاران (١٤٠٣)، علیزاده (١٣٩٠)، بهار و فروغی (١٣٩٦)، مرتضوی‌تبار (١٣٨٧) مصادیق این ادعا است.

این فقدان هماهنگی صرفاً محدود به درون‌گروه سازمان‌های مردم‌نهاد نیست، بلکه در سطح میان‌نهادی نیز به‌روشنی مشاهده می‌شود؛ در تعامل میان نهادهای دولتی با یکدیگر و نیز در مناسبات میان نهادهای دولتی و مردم‌نهاد. این کاستی را می‌توان ذیل مفهوم فقدان هم‌افزایی نهادی صورت‌بندی کرد؛ وضعیتی که در عمل همچون شتاب‌دهنده‌ای عمل می‌کند که فرایند محرومیت‌زدایی را مختل می‌سازد و درنهایت موجب ایجاد پدیدهٔ محوری یعنی فقدان حکمرانی شبکه‌ای می‌شود؛ بر این اساس، می‌توان گفت که فقدان انسجام نهادی و نبود حکمرانی هماهنگ در عرصهٔ حمایت اجتماعی، خود به عاملی ساختاری در اختلال فرایند محرومیت‌زدایی تبدیل شده است. این وضعیت نه‌تنها از تحقق مداخلات هدفمند، عادلانه و پایدار جلوگیری می‌کند، بلکه در مواردی با تشدید اتلاف منابع، بازتولید نابرابری در دسترسی به حمایت‌ها، و تضعیف اعتماد میان کنشگران به تسریع و تعمیق فرایند محرومیت‌زایی منجر می‌شود. از این منظر، مسئلهٔ اصلی تنها کمبود منابع حمایتی نیست، بلکه ضعف در حکمرانی، هماهنگی نهادی و نظام تنظیم‌گری است که اثربخشی مداخلات اجتماعی را با محدودیت جدی مواجه می‌سازد.

باوجود اجرای اقدامات و راهبردهای متعدد ازسوی نهادهای دولتی و سازمان‌های مردم‌نهاد در این منطقه، این مداخلات به دلیل وجود اختلالات ساختاری در نظام حکمرانی شهری و تداوم نابرابری‌های فضایی و نهادی نتوانسته است به تغییرات پایدار در وضعیت محرومیت منجر شود. در بسیاری از موارد، این اقدامات به‌جای گسستن چرخهٔ محرومیت، ناخواسته به بازتولید الگوهای فقر و محرومیت انجامیده است؛ درنتیجه، نوعی فرهنگ وابستگی، احساس طردشدگی و انفعال اجتماعی در میان ساکنان تقویت شده است؛ فرهنگی که انگیزهٔ مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی و مدنی را کاهش داده و به‌واسطهٔ انگ اجتماعیِ

[1] Fraser
[2] Redistribution
[3] Recognition
[4] Representation

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

منتسب به سکونت در این منطقه، زمینه‌های انزوای اجتماعی و کاهش احساس تعلق را فراهم ساخته و فضای زیست اجتماعی را در چرخهٔ مصرف‌گرایی نمایشی و نمایش کاذب فقر و تنگدستی گرفتار کرده است.

به باور لوئیس، فقر مزمن و بین‌نسلی به‌تدریج به نظامی فرهنگی ــ ارزشی مستقل بدل می‌شود که ویژگی‌هایی چون احساس بی‌قدرتی، انفعال، وابستگی به کمک‌های بیرونی و ضعف مشارکت مدنی را در میان ساکنان بازتولید می‌کند؛ مؤلفه‌هایی که با فرهنگ وابستگی و انفعال اجتماعی مطرح‌شده در پژوهش حاضر هم‌راستاست. با این تفاوت مهم که در این تحلیل، برخلاف قرائت‌های سرزنش‌گرانه از نظریهٔ لوئیس، ریشهٔ این فرهنگ وابستگی نه در کاستی‌های ذاتی ساکنان، بلکه در شکست هماهنگی نهادی نهفته است؛ مداخلات پراکنده و ناهماهنگ به‌جای توانمندسازی پایدار، ساکنان را در چرخهٔ دریافت منفعلانهٔ کمک نگه داشته است.

پیشنهادهای کاربردی و سیاستی

در جهت بهبود وضعیت منطقهٔ ١٤، نخست باید سندی راهبردی و بلندمدت برای افق ۱۰ تا ۱۵سالهٔ منطقه تدوین و از پشتوانهٔ قانونی لازم برای تداوم برخوردار شود تا اجرای برنامه‌های محرومیت‌زدایی از نوسانات ناشی از جابه‌جایی مدیران شهری و تغییر برنامه‌ها مصون بماند. در کنار آن، ایجاد نهاد یا دبیرخانه‌ای مستقل و پایدار ضرورت دارد که مأموریت راهبری و پایش مستمر این برنامه‌ها را بر عهده داشته باشد و عملکرد آن به چرخه‌های انتخاباتی و تغییر مدیریت‌ها وابسته نباشد. برای مرتفع‌کردن معضل فقدان هم‌افزایی نهادی می‌توان کارگروهی هماهنگ‌کننده ایجاد کرد که عضویت در آن برای شهرداری منطقه، نهادهای حمایتی دولتی مانند کمیتهٔ امداد و بهزیستی و نیز سازمان‌های مردم‌نهاد الزامی باشد. همچنین گزارش‌دهی دوره‌ای فعالیت‌های این نهادها باید الزامی باشد تا از موازی‌کاری و توزیع نامتوازن حمایت‌ها جلوگیری شود. در تکمیل این سازوکار، طراحی پایگاه دادهٔ مشترک و به‌روز از خانوارهای زیر پوشش اهمیت زیادی دارد.

همزمان لازم است رصدخانهٔ اجتماعی منطقه برای پایش منظم شاخص‌های محرومیت در ابعاد آموزشی، اقتصادی، امنیتی و مهاجرتی راه‌اندازی شود و اثربخشی برنامه‌های درحال‌اجرا را نیز ارزیابی کند؛ به‌نحوی‌که تخصیص یا بازتخصیص بودجه نه بر مبنای حدس و فشارهای مقطعی، بلکه براساس سنجش پیامدها و میزان موفقیت برنامه‌های پیشین انجام گیرد. در حوزهٔ آموزش نیز یکی از الزامات اولویت‌بخشی به تخصیص معلمان توانمند، باانگیزه و باتجربه به مدارس منطقه ازطریق مشوق‌های شغلی و حرفه‌ای است. در کنار این اقدام باید برنامه‌های مکمل آموزشی و مشاوره‌ای برای دانش‌آموزان برای مقابله با افت انگیزش تحصیلی، احساس طردشدگی و کاهش تعلق به مدرسه طراحی شود. از منظر امنیت اجتماعی نیز افزایش حضور مستمر، منظم و قابل‌مشاهدهٔ نیروی انتظامی در نقاط پرخطر منطقه می‌تواند به ارتقای احساس امنیت و کاهش فرصت‌های بروز بزهکاری کمک کند. در بُعد خیررسانی یکی از مهم‌ترین تغییرات لازم، تحول در منطق مداخله از «کمک‌رسانی صرف» به «توانمندسازی مشروط و مشارکت‌محور» است و لازم است برنامه‌های هدفمند اشتغال‌زایی، مهارت‌آموزی و ارتقای ظرفیت معیشتی خانوارها طراحی و اجرا شود.

پیشنهادهای پژوهشی

باتوجه‌به یافته‌های پژوهش و مدل پارادایمی ارائه‌شده، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی ابعاد و روابط شناسایی‌شده در پژوهش حاضر بررسی و آزمون شود. ازآنجاکه در این پژوهش، ناکارآمدی نهادی، ضعف حکمرانی شبکه‌ای و عدم‌هماهنگی میان نهادهای دولتی، مدنی و محلی از عوامل مؤثر در تداوم محرومیت شناسایی شده است، انجام مطالعات تطبیقی در مناطق و محله‌های محروم شهرهای مختلف می‌تواند به شناسایی تفاوت‌های زمینه‌ای و نحوهٔ شکل‌گیری و تداوم محرومیت در شرایط مختلف کمک کند. باتوجه‌به اینکه مدل به‌دست‌آمده مدلی توصیفی است، پیشنهاد می‌شود طی پژوهشی کمّی ارتباط میان عوامل شناسایی و میزان تأثیر هریک بر بازتولید محرومیت سنجیده شود. همچنین پیشنهاد می‌شود در طی پژوهشی مداخله‌ای باتوجه‌به بینشی که از این

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

پژوهش به دست آمده است، برنامه‌هایی متناسب با شرایط و نیازهای محله‌های محروم طراحی و اجرا و میزان اثربخشی این برنامه‌ها در قالب مطالعه‌ای طولی بررسی شود.

محدودیت‌های پژوهش

پژوهش حاضر نیز همانند سایر پژوهش‌های میدانی با محدودیت‌هایی مواجه بوده است: نخست، محدودیت زمانی پژوهش و انجام مطالعه در دورهٔ زمانی مشخص، امکان بررسی تغییرات و تحولات محرومیت در طول زمان را محدود کرده است؛ ازاین‌رو، یافته‌های پژوهش بیشتر بیانگر شرایط و تجربه‌های مشارکت‌کنندگان در مقطع زمانی انجام پژوهش است و نمی‌تواند تغییرات احتمالی شرایط منطقه در دوره‌های زمانی مختلف را نشان دهد. همچنین در جریان جمع‌آوری داده‌ها، دسترسی به برخی از مسئولان و نمایندگان نهادهای مرتبط با محرومیت‌زدایی با دشواری همراه بود. پراکندگی مسئولیت‌ها میان سازمان‌ها و نهادهای مختلف، محدودیت دسترسی به برخی اطلاعات و داده‌های موجود، عدم‌وجود آمار و اطلاعات دقیق و به‌روز از ابعاد مختلف منطقه و معضلات موجود و عدم‌تمایل برخی مسئولان و مدیران به بیان صریح مسائل و کاستی‌های موجود، ازجمله محدودیت‌هایی بود که متأثر از شرایط اجتماعی موجود قابل‌ذکر است.

حامی مالی

این پژوهش با حمایت مالی استانداری اصفهان انجام شده است.

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول: طراحی پژوهش، گردآوری داده‌های کیفی، انجام کدگذاری (باز، محوری و انتخابی)، تجزیه وتحلیل داده ها، تفسیر نتایج و نگارش پیش‌نویس اصلی مقاله.

نویسنده دوم: مشارکت در طراحی پژوهش، گردآوری داده ها و کدگذاری، نظارت بر مراحل اجرایی پژوهش، بازبینی و اعتبار سنجی کدهای کیفی.

نویسنده سوم: مشارکت در بازبینی و اعتبارسنجی کدهای کیفی، نظارت بر فرآیند تحلیل و تفسیر نتایج، مطالعه و ویرایش منتقدانه مقاله.

نویسنده چهارم: بررسی نهایی متن مقاله و همکاری در آماده سازی نسخه نهایی جهت ارسال.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش:

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده اند و این موضوع مورد تایید همه آنها است.

بیانیه دسترسی به داده ها:

داده های پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسندگان قابل دسترسی است.

سپاسگزاری:

نویسندگان صمیمانه مراتب قدردانی خود را از تمامی ساکنان محلی، اعضای جامعه بومی و مطلعان کلیدی در منطقه ۱۴ اصفهان که تجارب زیسته و وقت ارزشمند خود را سخاوتمندانه در اختیار ما گذاشتند، ابراز می‌دارند. همچنین از مدیران و کارکنان سازمان‌های مردم‌نهاد، مؤسسات خیریه و مسئولان حوزه مدیریت شهری (شهرداری) که همکاری و بینش‌های سازمانی آن‌ها روند کار میدانی و گردآوری داده‌ها را به‌خوبی تسهیل کرد، صمیمانه سپاسگزاری می‌کنیم. در پایان، از همکاران دانشگاهی و داوران محترم که بازخوردهای سازنده‌شان نقش بسزایی در ارتقای کیفیت این دست‌نوشته داشت، تشکر می‌نماییم.

خوداظهاری استفاده از هوش مصنوعی

در جریان آماده سازی این دست‌نوشته، نویسندگان صرفاً از ابزارهای هوش مصنوعی مولد برای کمک به ساختاربندی متن، بازنویسی آکادمیک و بهبود زبانی پیش‌نویس‌های اولیه استفاده کرده‌اند. نویسندگان تمامی محتوای تولیدشده را به‌صورت نقادانه

https://doi.org/10.22108/jas.2026.149118.2804

بررسی، راستی‌آزمایی و ویرایش نموده و مسئولیت کامل اصالت، تحلیل های کیفی، تفسیرها و صحت علمی نسخه نهایی مقاله را بر عهده می‌گیرند.

منابع فارسی

ابراهیم‌زاده آسمین، ح.، شفیعی، م.، عدالت‌خواهی، ف.، و برزکار، ب. (۱۴۰۴). بررسی عوامل موثر بر نابرابری توزیع خدمات شهری در محلات زاهدان. *جغرافیا و روابط انسانی*، ۸(۴)، ۳۷۶-۳۸۸.
https://doi.org/10.22034/gahr.2026.573839.2675

اسماعیل‌پور، ن.، رحیمیان، م.، و قربانی، س. (۱۳۹۱). بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهری با تاکید بر بسیج اجتماعی؛ مطالعه موردی محله کشتارگاه در شهر یزد. *مطالعات و پژوهش‌های شهری منطقه‌ای*، ۴(۱۵)، ۱۲۳-۱۴۰.
https://urs.ui.ac.ir/article_20036.html?lang=fa

ایزدفر، ا. (۱۳۹۸). *آینده‌پژوهی بازآفرینی پایدار شهری (نمونه: منطقه ۱۴ شهرداری اصفهان)* [رساله دکتری، دانشگاه خوارزمی]. گنج.
https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/4670a9c05d489302c1f382ff895d57b8

ایزدفر، ا.، ساسان‌پور، ف.، تولایی، س.، و سلیمانی، م. (۱۳۹۹). بازآفرینی پایدار شهری بر پایه سناریونگاری (موردشناسی: منطقه ۱۴ شهرداری اصفهان). *جغرافیا و آمایش شهری ـ منطقه‌ای*، ۱۰(۳۴)، ۴۵-۶۸.
https://doi.org/10.22111/gaij.2020.5330

ایمان، م. ت.، و جهانگیری حیدری، س. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی شهری شهروندان منطقه ۱۴ شهر اصفهان. *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، ۱۰(۳۶).
https://www.sid.ir/paper/527271/fa

آهنچیان، م. ر. (۱۳۸۶). فرصت‌های آموزشی و نابرابری‌های منطقه‌ای در مدارس مناطق مرزی و غیرمرزی استان خراسان رضوی. *علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز*، ۱۴(۳)، ۲۷-۴۴.
https://education.scu.ac.ir/article_15771.html

بمانیان، م.، رضایی‌راد، ه.، و مهردادیان، ا. (۱۳۹۰). سنجش اثرات مهاجرت به‌عنوان مهم‌ترین عامل در تشخیص گستره فقر شهری و سکونتگاه‌های غیررسمی با استفاده از GAS (مطالعه موردی: شهر کاشمر). *آمایش محیط*، ۴(۱۵)، ۱۴۶-۱۲۵.. https://www.sid.ir/paper/130561/fa

بهار، م.، و فروغی، م. (۱۳۹۷). واکاوی نقش خیریه‌ها در تولید و تداوم فقر زنانه. *زن در توسعه و سیاست*، ۱۶(۱)، ۲۷-۴۹.
https://doi.org/10.22059/jwdp.2018.240650.1007268

بهشتی، س.، حیدری، آ.، و زاهدی، ح. (۱۴۰۳). آسیب‌شناسی سیاست‌های فقرزدایی کمیته امداد امام خمینی (ره) در مناطق روستایی (مورد مطالعه: مددجویان تحت‌پوشش در شهرستان تنگستان). *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران*، ۱۲(۲)، ۵۳-۸۰.
https://doi.org/10.22108/srspi.2023.137606.1901

بهشتی، س. ا. (۱۳۹۷). *آسیب‌شناسی نهادهای خیریه حمایتی جامعه ایران* [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه]. گنج.
https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/19948389d4c3d91e4417faae2d4e6c59

پوراحمد، ا.، ابدالی، ی.، و قلی‌پور، س. (۱۳۹۹). تحلیل فضایی آثار حکمروایی مطلوب بر زیست‌پذیری شهری؛ مطالعه موردی: کانون‌های جرم‌خیز مناطق ۱۱ و ۱۲ شهر تهران. *پژوهش‌های برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)*، ۱۰(۲)، ۸۳-۱۰۴.
https://doi.org/10.22108/sppl.2019.116717.1377

چقاجردی، ا.، فتوحی، ز.، و سلطانی‌نژاد، م. (۱۳۹۸). بررسی گردشگری شهری بافت میانی منطقه ۱۴ اصفهان با استفاده از مدل SWOT-QSPM. *جغرافیایی فضای گردشگری*، ۸(۳۲)، ۱۱۱-۱۲۴.
https://sanad.iau.ir/fa/Article/999659

حامد، ب.، واعظزاده، س.، و منصوری، ا. (۱۴۰۳). تحلیل سیاست‌گذارانهٔ میزان شیوع آسیب‌های اجتماعی و اولویت‌بندی آنها در محلات شهری؛ مورد مطالعه: محلات محروم و برخوردار شهر کرمانشاه. *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی*، ۱۳(۱)، ۱۳۱-۱۵۵.
https://doi.org/10.22108/srspi.2024.135762.1858

حجاریان، ا. (۱۴۰۲). نقش شاخص‌های اقتصاد رانتی در گسترش محله‌ها و سکونتگاه‌های غیررسمی (مطالعهٔ

موردی: منطقهٔ ١٤ کلان‌شهر اصفهان). *توسعه محلی (روستایی-شهری)*، *١٥*(١)، ٢١٧-٢٣٥.
https://doi.org/10.22059/jrd.2023.359329.668793

حشمتی، س.، و چاره‌جو، ف. (١٣٩٧). تأثیر کیفیت‌های محیط بر امنیت ادراک‌شده ساکنان با تأکید بر مؤلفه‌های نسل اول و دوم CPTED (نمونه موردی: محلات بافت فرسوده شهر سنندج). *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی*، *٧*(٣)، ٨٣-١٠٠.
https://doi.org/10.22108/ssoss.2019.115637.1377

زادولی خواجه، ش.، اصغری زمانی، ا.، زادولی، ف. (١٣٩٣). سطح‌بندی محلات حاشیه‌نشین بر اساس شاخص‌های کالبدی ـ اقتصادی فقر شهری (نمونه موردی: حاشیه‌نشینان شمال شهر تبریز). *جغرافیا و مطالعات محیطی*، ٣(١١)، ٦٣-٧٨.
https://sanad.iau.ir/fa/Article/979305

سعیدزاده، ز.، منصوری، م.، و شفیع‌پور یوردشاهی، پ. (١٤٠٤). ارزیابی نابرابری فضایی و رتبه‌بندی زیست‌پذیری محلات با رویکرد عدالت فضایی (مطالعه موردی: منطقه ١٢ تهران). *پژوهش‌های فضا و مکان در شهر*، ٩(٣٧)، ٧٣-٩٢.
https://doi.org/10.22034/jspr.2026.2075831.1197

شالچی، س.، و زندیه، ن. (١٤٠٣). مطالعه فقر زنان در مناطق حاشیه‌ای شهر: مورد مطالعه منطقه ١٤ اصفهان. *مطالعات راهبردی زنان*، ٢٦(١٠٤)، ٨١-١١٦.
https://doi.org/10.22095/jwss.2025.454710.3448

شفیعیون، ز.، و زمانی، ب. (١٤٠٠). ارزیابی تأثیر شاخص عینی فرم شهری بر میزان پیاده‌روی ساکنان محله؛ نمونه پژوهش: منطقه ١٤ شهر اصفهان. *برنامه‌ریزی فضایی*، *١١*(١)، ١٣٣-١٥٠.
https://doi.org/10.22108/sppl.2021.118645.1412

شمایی، ع.، و واحدی‌نژاد، س.ح. (١٣٩٧). تحلیل فضایی جرم‌خیزی در بافت‌های فرسوده شهری (مورد مطالعه: منطقه ١٢ شهرداری تهران). *انتظام اجتماعی*، *١٠*(٤)، ١٩١-٢١٦.
https://www.sid.ir/paper/187380/fa

شیانی، م. (١٣٨٤). فقر، محرومیت و شهروندی در ایران. *رفاه اجتماعی*، *٥*(١٨)، ٤١-٦٤.
https://www.ensani.ir/fa/article/21563/%D9%81%D9%82%D8%B1

صرافی، م. (١٤٠٤). مسئله‌مندی غیررسمی‌بودگی در ایران: خشونت ساختاری در تولید فضای پادیستِ تهیدستان. *نامه معماری و شهرسازی*، *١٧*(٤٦)، ٤-٢٣.
https://doi.org/10.30480/aup.2025.5597.2203

عبدالله‌زاده، ن.، بلندهمتان، ک.، و شیربیگی، ن. (١٤٠١). اتنوگرافی انتقادی کالایی‌شدن آموزش (مورد مطالعه: مناطق حاشیه‌نشین شهر سنندج). *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، *١١*(٤)، ٩٩٣-١٠٠٨.
https://doi.org/10.22059/jisr.2022.326306.1224

علیزاده، م. (١٣٩٠). *مطالعه انسان‌شناختی فرهنگ فقر در میان خانواده‌های تحت پوشش بهزیستی و کمیته امداد امام خمینی (ره) ساری* [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بوعلی سینا]. گنج.
https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/12b5c46a63ddb9be1a4e26e344be8bfe

عیسی‌زاده، ا.، پریزادی، ط.، و عیسی‌زاده، و. (١٤٠١). توانمندسازی محلات دارای فقر شهری (مطالعه موردی: محله‌ی اسماعیل‌آباد، منطقه ١٩ شهرداری تهران). *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ٢٦(٨١)، ١٥١-١٧١.
https://doi.org/10.22034/gp.2022.48146.2896

فلاحیان، ن. (١٣٩٥). نقش آموزش‌های مدرسه‌ای در کاهش آسیب‌های اجتماعی شهری (بررسی موردی: نواحی جنوب و شرق تهران). *پژوهشنامه جغرافیای انتظامی*، ٤(١٣)، ٣٥-٦٠.
https://www.sid.ir/paper/510727/fa

کریمیان بستانی، م.، و رجبی، آ. (١٣٨٩). تحلیل عدالت اجتماعی در شهر با تأکید بر نابرابری‌های آموزشی؛ موردشناسی: شهر زاهدان. *جغرافیای سرزمین*، *٧*(٢)، ٩١-١٠٢.
https://www.ensani.ir/fa/article/487618/

کیوانداریان، ا. (١٣٩٩). *الزامات محتوایی و رویه‌ای برنامه‌ریزی چندفرهنگی به‌منظور کاربست آن در ارزیابی طرح‌های ساماندهی اسکان غیررسمی (موردپژوهی: تنگک دو)* [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه هنر کرج]. گنج.
https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/a136bb8a46bc124396cc05c3757d07c2

محلوجی، م.، خادم‌الحسینی، ا.، صابری، ح.، و قائدرحمتی، ص. (١٤٠١). تحلیل شاخص‌های فقر شهری در

سکونتگاه‌های غیررسمی؛ مطالعه موردی منطقه ١٤ شهر اصفهان. *شهر پایدار*، ۵(۲)، ۵۷-٧٤. https://doi.org/10.22034/jsc.2021.239143.1278

محمدپور، ا. (۱۳۸۹). *فراروش: بنیان‌های فلسفی و عملی روش تحقیق ترکیبی در علوم اجتماعی و رفتاری* (چاپ سوم). جامعه‌شناسان.

مرتضوی‌تبار، ز. (۱۳۸۷). *بررسی تطبیقی شکل‌گیری هویت در جوانان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) با سایر جوانان* [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان]. گنج. https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/f6ea77855be4b6bb22b690ae00a657e8

منصوری، ش.، تقوی، ا.، و عزت‌پناه، ب. (١٤٠٤). آسیب‌شناسی عوامل بازدارنده و محرک توسعه بافت با رویکرد ساماندهی و توانمندسازی (مطالعه موردی: شهر ایلام). *شهر پایدار*، ۸(٤)، ۱۰۳-۱۲٦. https://www.jscity.ir/article_242765_bcb1310211433192da6e1388c74d6103.pdf?lang=en

نصیری هنده‌خاله، ا.، اسمعیلی، ف.، علیزاده زنوز، م.، و رجبی کلوانی، ا. (١٤٠٣). نقش مولفه‌های کالبدی – محیطی بر پایداری اجتماعی در محله بان برز شهر ایلام. *مطالعات مدیریت توسعه سبز*، ۳(۱)، ۱٦۱-۱۷٦. https://doi.org/10.22077/jgdms.2024.7302.1080

نورائی، ه.، و شفیع، ف. (۱۳۹۹). واکاوی ارتباط بین فقر اجتماعی اقتصادی و محرومیت کالبدی کارکردی در مناطق پانزده‌گانه شهر اصفهان. *جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی*، ۳۱(۷۹)، ۷۸-٦۱. https://doi.org/10.22108/gep.2020.118816.1194

یوسفوند، ح. ر. (١٤٠٤). تأثیر فقر و محرومیت اجتماعی بر جرایم علیه اموال در استان لرستان: تحلیلی مبتنی بر نابرابری‌های منطقه‌ای. *جامعه‌شناسی صنعتی*، ۲(۱)، ۱۷۸- ۱۹٤. https://doi.org/10.22034/jis.2025.2057708.1029

Ahanchian, M. R. (2007). Educational opportunities and regional disparity in border and non-border regions of Khorasan Province. *Journal of Educational Sciences*, *14*(3), 27–44. [In Persian]. https://education.scu.ac.ir/article_15771.html

Alizadeh, M. (2011). *An Anthropological Study of the Culture of Poverty Among Families Covered by the State Welfare Organization and Imam Khomeini Relief Foundation in Sari* [Master's thesis, Bu-Ali Sina University]. [In Persian]. https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/12b5c46a63ddb9be1a4e26e344be8bfe

Arsian, Z., Ghahremanpour, A., & Sedaghatnia, S. (2025). Analyzing the concept and dimensions of social sustainability in urban spaces. *New Architectural Research*, *5*(3), 43–58. [In Persian]. https://doi.org/10.22034/ats.2025.2068676.1010

Bahar, M., & Foroughi, M. (2018). The role of charities in the production and continuation of women's poverty. *Women in Development & Politics*, *16*(1), 27–49. [In Persian]. https://doi.org/10.22059/jwdp.2018.240650.1007268

Bamanian, M., Rezaei-Rad, M., & Mehrdadian, M. (2012). Measuring the effects of migration as the most important factor in determining the extent of urban poverty in informal settlements using GIS: A case study of Kashmar City. *Environmental Based Territorial Planning*, *4*(15), 125–146. [In Persian]. https://www.sid.ir/paper/130561/fa

Beheshti, S. A. (2018). *Pathology of Supportive Charitable Institutions in Iranian Society* [Master's thesis, Research Institute of Hawzah and University]. [In Persian]. https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/19948389d4c3d91e4417faae2d4e6c59

Beheshti, S., Heidari, A., & Zahedi, H. (2023). Pathology of poverty reduction of Imam Khomeini's Relief committee in rural areas (Case Study: Beneficiaries Covered in Tangestan City). *Strategic Research on Social Issues in Iran*, *12*(2), 53–80. [In Persian]. https://doi.org/10.22108/srspi.2023.137606.1901

Choghajardi, I., Fotouhi, Z., & Soltaninezhad, M. (2019). Evaluation of urban tourism in the middle texture of Isfahan region 14 using SWOT-QSPM model. *Geographical Journal of Tourism Space*, *8*(32), 111–124. [In Persian]. https://sanad.iau.ir/fa/Article/999659

Chan, S. M., & Wong, H. (2020). Impact of income, deprivation and social exclusion on subjective poverty: A structural equation model of multidimensional poverty in Hong Kong. *Social Indicators Research*, *152*(3), 971–990. https://doi.org/10.1007/s11205-020-02476-8

Choudhury, B. (2020). Addressing urban poverty through empowerment and inclusion in India. In C. Yamahata, S. Sudo, & T. Matsugi (Eds.), *Rights and Security in India, Myanmar, and Thailand* (pp. 15-29). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-981-15-1439-5_2

Corbin, J., & Strauss, A. (2014). *Basics of Qualitative*

Refrences

Abdolahzadeh, N., Bolandhematan, K., & Shirbigi, N. (2023). Critical ethnography of the commodification of education: A case study of marginalized areas of Sanandaj. *Quarterly Journal of Social Studies and Research in Iran*, *11*(41), 993–1008. [In Persian]. https://doi.org/10.22059/jisr.2022.326306.1224

Sanandaj old texture). *Strategic Research on Social Problems*, *7*(3), 83–100. [In Persian]. https://doi.org/10.22108/ssoss.2019.115637.1377

Iman, M., & Jahangiri Heidari, S. (2020). Investigating the effect of social capital on the urban quality of life of citizens in District 14 of Isfahan. *Urban Sociological Studies*, *10*(36). [In Persian]. https://www.sid.ir/paper/527271/fa

Isazade, E., Parizadi, T., & Isazade, V. (2022). Empowerment of urban poor neighborhoods: A case study of Ismail Abad neighborhood, District 19 of Tehran Municipality. *Geography and Planning*, *26*(81), 151–171. [In Persian]. https://doi.org/10.22034/gp.2022.48146.2896

Izadfar, A. (2019). *Futures Studies of Sustainable Urban Regeneration (Case study: District 14 of Isfahan Municipality)* [PhD dissertation, Kharazmi University]. [In Persian]. https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/4670a9c05d489302c1f382ff895d57b8

Jacobs, A. M. (2016). Policy making for the long term in advanced democracies. *Annual Review of Political Science*, *19*, 433–454. https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-110813-034103

Jakhanwal, S. P. (2014). Urban development and exclusion of the poor: An integrated perspective. *Social Change*, *44*(4), 605–614. https://doi.org/10.1177/0049085714548545

Karimian Bostani, M., & Rajabi, A. (2010). Analysis of social justice in the city with emphasis on educational inequalities: A case study of Zahedan City. *Geography of the Land*, *7*(2), 91–102. [In Persian]. https://www.ensani.ir/fa/article/487618/

Keyvandarian, E. (2019). *Content and Procedural Requirements of Multicultural Planning for its Application in Evaluating Informal Settlement Organization Plans: A Case Study of Tangak 2* [Master's thesis, Karaj University of Art]. [In Persian]. https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/a136bb8a46bc124396cc05c3757d07c2

Lewis, O. (1966) The culture of poverty. *Scientific American*, *215*(4), 19–25. https://doi.org/10.1038/scientificamerican1066-19

Mahlouji, M., Khademolhoseiny, A., Saberi, H., & Ghaedrahmati, S. (2022). Analysis of urban poverty indicators in informal settlements: The case study of District 14 of Isfahan. *Journal of Sustainable City*, *5*(2), 57–74. [In Persian]. https://doi.org/10.22034/jsc.2021.239143.1278

Mansouri, S., Taghavi, A., & Ezzatpanah, B. (2025). Pathology of the inhibiting and stimulating factors of fabric development with an approach to organization and empowerment: A case study of Ilam City. *Journal of Sustainable City*, *8*(4), 103–126. [In Persian]. https://www.jscity.ir/article_242765_bcb1310211433192da6e1388c74d6103.pdf?lang=en

Mansourihanis, O., Maghsoodi Tilaki, M. J., Sheikhfarshi, S., Mohseni, F., & Seyedebrahimi, E. (2024). Addressing urban management challenges

Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory (4th ed.). Sage Publications.

Datta, D. (2026). Persistent urban inequalities in Dhaka: Revisiting the late-1990s poverty assessments of Kamlapur and Zinzira through contemporary perspectives on informal settlements. *Sustainable Development Research*, *8*(2), 1–15. https://doi.org/10.30560/sdr.v8n2p1

Ebrahimzadeh Asmin, H., Shafiei, M., Edalatkhahi, F., & Barzkar, B. (2025). Investigating the factors affecting the inequality of distribution of urban services in Zahedan neighborhoods. *Geography and Human Relations*, *8*(4), 376–388. [In Persian]. https://doi.org/10.22034/gahr.2026.573839.2675

Esmaeilpour, N., Rahimian, M., & Ghorbani, S. (2012). Urban rustytextures recreation with an emphasis on social mobilization (Case study: Slaughter house district in Yazd). *Urban Regional Studies and Research*, *4*(15), 123–140. [In Persian]. https://urs.ui.ac.ir/article_20036.html?lang=fa

Falahian, N. (2016). The role of school education in reducing urban social pathologies (Case study: South and East regions of Tehran). *Journal of Disciplinary Geography*, *4*(13), 35–60. [In Persian]. https://www.sid.ir/paper/510727/fa

Fraser, N. (2008). *Scales of Justice: Reimagining Political Space in a Globalizing World*. Columbia University Press.

Freire, P. (1970) *Pedagogy of the Oppressed*. Continuum.

Giroux, H. A. (1983) *Theory and Resistance in Education: A Pedagogy for the Opposition*. Bergin & Garvey.

Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Routledge.

Gómez-Lobo, A., & Oviedo, D. (2023). *Spatial Inequalities in Latin America: Mapping Aggregate to Micro-Level Disparities* (LIS Working Paper Series No. 869). Luxembourg Income Study (LIS). https://www.lisdatacenter.org/wps/liswps/869.pdf

Hajarian, A. (2023). The role of rentier economic indicators in the expansion of informal neighborhoods and settlements (Case study: District 14 of Isfahan Metropolis). *Community Development (Rural-Urban)*, *15*(1), 217–235. [In Persian]. https://doi.org/10.22059/jrd.2023.359329.668793

Hamed, B., Vaezzadeh, S., & Mansouree, O. (2024). Examining social issues and their prioritization in affluent vs. deprived urban neighborhoods: A policy analysis of Kermanshah, Iran. *Strategic Research on Social Problems*, *13*(1), 131–155. [In Persian]. https://doi.org/10.22108/srspi.2024.135762.1858

Heshmati, S., & Charehjoo, F. (2018). The impact of environmental qualities on perceived security of residents, with an emphasis on CPTED's first and second generation components (Case study:

https://doi.org/10.30480/aup.2025.5597.2203
Shafieiyoun, Z., & Zamani, B. (2021). An evaluation of the impact of the urban form objective measures on the neighborhood residents' walkability, case study: 14th district of Isfahan. *Journal of Spatial Planning*, *11*(1), 133–150. [In Persian]. https://doi.org/10.22108/sppl.2021.118645.1412
Shalchi, S., & Zandieh, N. (2024). A study of the experience of women's poverty in the outskirts of District 14 of Isfahan. *Women's Strategic Studies*, *26*(104), 81–116. [In Persian]. https://doi.org/10.22095/jwss.2025.454710.3448
Shamaei, A., & Vahedinejad, S. H. (2018). Spatial analysis of crime-proneness in deteriorated urban fabrics: A case study of District 12 of Tehran Municipality. *Journal of Social Order*, *10*(4), 191–216. [In Persian]. https://www.sid.ir/paper/187380/fa
Shiani, M. (2005). Poverty, deprivation and citizenship in Iran. *Social Welfare Quarterly*, *5*(18), 41–64. [In Persian]. https://www.ensani.ir/fa/article/21563/%D9%81%D9%82%D8%B1
Song, Z., Yuan, D., & Cheng, Z. (2024). Relative deprivation or absolute deprivation? Empirical evidence of criminal crimes in China. *Psychology, Crime & Law*, *30*(3), 229–249. https://doi.org/10.1080/1068316X.2022.2079644
Townsend, P. (1979). *Poverty in the United Kingdom: A Survey of Household Resources and Standards of Living*. Penguin Books.
Young, I. M. (1990). *Justice and the Politics of Difference*. Princeton University Press.
Yousefvand, H. R. (2025). The impact of poverty and social deprivation on crimes against property in Lorestan Province: An analysis based on regional inequalities. *Industrial Sociology*, *2*(1), 178–194. [In Persian]. https://doi.org/10.22034/jis.2025.2057708.1029
Yunus, M. (1999). *Banker to the Poor: Micro-Lending and the Battle Against World Poverty*. PublicAffairs.
Zadoli Khajeh, S., Asghari Zamani, A., & Zadoli, F. (2014). Classification of informal settlements based on physical-economic indicators of urban poverty: A case study of informal settlements in northern Tabriz. *Geography and Environmental Studies*, *3*(11), 63–78. [In Persian]. https://sanad.iau.ir/fa/Article/979305
Zhou, Y., & Liu, Y. (2022). The geography of poverty: Review and research prospects. *Journal of Rural Studies*, *93*, 408–416. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.01.008
for sustainable development: Analyzing the impact of neighborhood deprivation on crime distribution in Chicago. *Societies*, *14*(8), 139. https://doi.org/10.3390/soc14080139
Mansuri, G., & Rao, V. (2013). *Localizing Development: Does Participation Work?* World Bank. https://doi.org/10.1596/978-0-8213-8256-1
Mohammadpour, A. (2010). *Meta-Method: Philosophical and Practical Foundations of Mixed-Method Research in the Social and Behavioral Sciences* (3rd ed.). Jameh-Shenāsān. [In Persian].
Mortazavi-Tebar, Z. (2008). *A Comparative Study of Identity Formation among Young People Covered by Imam Khomeini Relief Foundation and Other Young People* [Master's thesis, University of Isfahan]. [In Persian]. https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/f6ea77855be4b6bb22b690ae00a657e8
Nasiri Hendehkhaleh, E., Ismaili, F., Alizadeh Zenoz, M., & Rajabi Kalvani, A. H. (2024). The role of physical-environmental components in social sustainability in the Ban Barz neighborhood of Ilam City. *Green Development Management Studies*, *3*(1), 161–176. [In Persian]. https://doi.org/10.22077/jgdms.2024.7302.1080
Nooraei, H., & Shafiei, F. (2020). Investigating the relationship between socio-economic poverty and physical-functional deprivation in Isfahan. *Geography and Environmental Planning*, *31*(3), 61–78. [In Persian]. https://doi.org/10.22108/gep.2020.118816.1194
Pourahmad, A., Abdali, Y., & Allah Gholipour, S. (2020). Spatial analysis of the impact of favorable governance on urban livability (Case study: Crime hot spots of regions 11 and 12 in Tehran). *Spatial Planning (Geography)*, *10*(2), 83–104. [In Persian]. https://doi.org/10.22108/sppl.2019.116717.1377
Rowntree, B. S. (1901). *Poverty: A Study of Town Life*. Macmillan.
Saeedzadeh, Z., Mansori, M., & Shafipour Yourdshahi, P. (2026). Assessment of spatial inequality and ranking of neighborhood livability using a spatial justice approach: A case study of District 12 of Tehran. *Journal of Urban Studies on Space and Place*, *9*(37), 73–92. [In Persian]. https://doi.org/10.22034/jspr.2026.2075831.1197
Sarrafi, M. (2025). The problematization of informality in Iran: Structural violence in the production of an anti-life space for the underprivileged. *Journal of Architecture and Urban Planning*, *17*(46), 4–23. [In Persian].